

NERANȚULA

PANAIT ISTRATI

PANAIT ISTRATI

NERANȚULA

1921

Prezentare

Nerannțula s-a născut într-un ceas de lumină caldă, într-un ceas de dans. Aș putea spune că Panait a scris *Neranțula*, dansând. Faptul s-a petrecut într-o după-amiază, în „Subsolul prieteniei” (așa numesc eu subsolul prăvăliei lui Gheorghe Ionescu). Un subsol care se limpezește uneori cu o ciudată lumină „à la Rembrandt”, cu umbrele sale mai expresive decât lumina însăși…

Mâncasem și băusem bine, când tovarășii clipelor îndepărtate răsăriră în mintea fiecăruia. Am tăifăsuit despre tot ce-am cunoscut și trăit în copilărie, dimineți pe malul mării, după-amieze în jurul bisericilor, seri în fața casei.

Așa am ajuns la cântece. La cântecele mamelor noastre și la vechile dansuri *cantabile* pe care le dansau mamele noastre – mamele noastre din România și Grecia. Și astfel s-a trezit, în amintirea și pe buzele mele, *Neranțula*, cu zâmbetul și veselia ei. *Neranțula* este un cântec și un dans de pe țărmurile Greciei, din țara marinarilor cu inima deschisă și apucături simple.

În picioare, cu paharul în mână, pocnind din degete, ca mama mea Elena, am cântat și am dansat *Neranțula*.

Kato sto yialo
Kato sto perighiali…

Cântec și dans sunt o lume. Și amândouă reînvie o lume. Cântecul este miracolul care poartă în sine alte miracole. Și *Neranțula* este un cântec miraculos, ca un izvor.

În acea zi, pentru Panait miracolul fu reînvierea unei lumi, el însuși părând un înviat, în picioare, cu o liniște aparentă pe fața în care se reflecta trecutul și în inimă cu o tulburare amară, el șoptea:

— Ce? Ce cânți? Cum ai spus? *Ne-ran-țu-la? Ne-ran-țu-la?*

Părea că se adresează fantomei propriei sale copilării. Și, pe nesimțite, cântecul îi reapăru pe buze, începând să cânte și să danseze el însuși:

Neranțula fundoti
Neranțula mu condi…

Panait dădea viață unei lumi îndepărtate, dispărute. Ah! ce jucării suntem în mâinile marelui vis!

Era o clipă stranie.

— Dac-ai ști! Dac-ai ști! Tu îmi trezești o întreagă viață!…

Și Panait ne povesti anii petrecuți la Brăila, anii cutezătoarei și nesupusei *Nerantula*, în a cărei soartă sta scris să fie cântată de popor, ca o fiică a valurilor – soră îndepărtată și simbolică a Afroditei – dar până la urmă redată și ea mării. Triumfătoare și veselă, ea răsărea din spuma mării pentru a se înapoia în regatul valurilor, după ce va fi cunoscut mirajul luminii, ducând cu ea acolo ultima iluzie pe care deznădejdea o îngăduie muritorilor.

Am petrecut întreag-acea seară și multe altele în „Subsolul prieteniei", cântând *Nerantula*, în grecește. Asta, până în clipa când el a așternut pe hârtie, cu elanul unui dansator, povestea nefericitei și preafericitei fiice a Brăilei.

Nerantula lui Panait, joc al dragostei și al mării, este redată mării – apelor legendarului Bosfor – o dată cu dragostea ucisă.

Cealaltă, *Nerantula* poporului, trăiește și va trăi veșnic, în ciuda războaielor și suferințelor care nimicesc zâmbetul și cântecele. Trăiește și va trăi în inima și pe buzele mamelor și fetelor de pe țărmurile grecești:

Ea va trăi mereu,
Pe prundișurile
Insulelor trandafirii,
Mereu nesupusă,
Mereu sălbatică,
Cu gleznele-i
Atât de alb-strălucitoare,
Încât vederea lor
Trece ca un fulger pe deasupra mării
Și luminează lumea-ntreagă.

Nerantula! Pentru ca Occidentul să te înțeleagă, trebuie ca el să te vadă și să te citească, așa cum ai fost scrisă: ca un vechi și neprihănit dans de altădată. Panait te-a scris dansând. Și trebuie să fii citită, tot dansând.

Neranțula! Dintre toate odraslele lui Panait ești aceea care porți în tine o muzică bogată și firească, de o intensitate nemăsurat de adâncă. Ești muzică. Istrati și Neranțula sunt din acele spectacole pe care trebuie mai degrabă să le simți, decât să încerci să le înțelegi și să le explici.

Ca un jucător nesocotit și robit patimei, Panait însuși își lăsa întotdeauna inima în voia sorții, fără să încerce să explice vreodată valoarea monedei sale, fără să știe dacă această monedă are preț la jocurile cunoscute în Occident, fie în cuvinte, fie în idei.

La fel și cu *Neranțula*: o mare și semnificativă parte din muzica ei este exprimată printr-un refren straniu și de nedescifrat, un refren care poate sugerează secretul, dar nu-l dezvăluie. Refren care ne întovărășește, după fiecare mișcare, în momentele cele mai patetice:

— Aman! More! Aman! Aman! Neranțula!

Pentru a ne dezvălui însăși inima omului și a ne arăta cum florile vieții se înnegresc și cad la suflarea amară a suferinței.

— Aman! More!

Deși scrisă în franceză, Istrati își lasă aici gândirea și inima să vorbească în limba maternă, limba lumii de unde a purces. Și dacă pune partitura muzicii sale pe notele Occidentului, el păstrează cheia care-i gama unei alte lumi. Ori, acest *Aman! More!* este una din cele mai frumoase chei ale *Neranțulei*, rapsodie a Copilăriei.

Dar toți cei care – bărbați și femei de pe tot pământul și din toate timpurile, în dragoste sau în ură, în sacrificiu sau martiriu, liberi sau între zidurile închisorilor, în ceasul nașterii sau al morții, în bucurie sau în durere – toți cei care au simțit tragicul mister al vieții și care adresându-se lui Dumnezeu sau oamenilor, părinților sau călăilor, au scos acest mare strigăt sfâșietor: „Fraților! Fraților! Milă! Din dragoste pentru viața fraților! Ajutor! Ajutor! Gândiți-vă la frăția noastră! Veniți! Am suferit prea mult! Destul! Destul! Destul!” ei bine, toți aceștia trebuie să simtă că *Aman* – cântat de Istrati în momentele cele mai hotărâtoare și mai haine ale vieților tovarășilor și fraților săi – nu e decât strigătul nostru în fața sorții, soartă care atârnă deasupra dumnezeilor și a oamenilor.

APOSTOLIS MONASTIRIOTY

*

E mult de când am petrecut în Alexandria Egiptului câteva ierni însorite. Și dacă amintirile acelor timpuri nu sunt prea vesele, cum aș putea totuși să nu mă las cuprins de ele, cum nu mă înflăcărez de acele clipe rare care răstoarnă cazanul cu amărăciuni ale vieții noastre, umplându-ne de bucurii în stare să ne fărâme inima?

Da, am cunoscut atari clipe, în ciuda vieții mele trudite.

Mi le da soarele iernatic al Alexandriei, soarele ei și dorința mea de-a trăi, acceptam feliile mari de amărăciune pe care soarta mi le oferea pe aceeași tavă.

Le acceptam, deoarece presimțeam că viața refuză tot platoul, celor care întind mâna ca să apuce numai soarele.

Soarta îmi hărăzea puține ceasuri de lumină, în schimbul unei zile de trudă, fără plăcere, dar forțăm părticica de fericire, mărind cu știință feliile de amărăciune. Mă lipseam de atâtea lucruri necesare vieții, numai să-mi satur mai bine ochii de lumina ce se revărsa, de cerul care te zăpăcea, de Mediterana ce-și lua zborul.

Pe scurt, eram un muncitor rău. Părăseam lucrul fără motiv, îndată ce o muscă mă sâcâia cu puterea ei de a-și apropia soarele. Atunci plecam tare mâhnit de această slăbiciune, pe care oamenii sunt bucuroși s-o pedepsească…

Plecam plin de libertate și golit de speranță.

Picioarele, ele însele grele de atâta fericire scump plătită, mă duceau totdeauna spre marginea Alexandriei, la Ramleh, de unde palmierii africani își contemplă, pe deasupra Mediteranei, frații înșiruiți pe Coastele de Azur, pe Ramleh-urile europene. Aceeași mare îi mângâie sau îi bruftuluiește. Darnic cum îl știm, soarele îi scaldă în aceleași raze puternice.

La Ramleh se află clădiri luxoase, ca în orice ținut minunat unde bogații vor să fie singuri, ca să-și mistuie singuri costeliva lor bucurie. Doamne! văzându-i cât de jalnic se plictiseau pe terase, sorbindu-și odiosul lor Nimic, pricepui de ce viața era atât de aspră, în nerecunoștința ei, cu un pârlit ca mine.

Și astfel, eu, săracul, îndrăznii să mă apropii de terasele ticsite cu bogătași, de acele locante unde narghileaua și cafeaua – fermecătoarele mele vicii – se plăteau la prețuri prea scumpe pentru punga mea. Dar nimic

din tot ce mi-am dorit în viață nu mi-a fost peste putință; mi-am plătit adesea bucuriile cu sânge, monedă pe care băncile nu o cunosc, și nu voi regreta niciodată, deoarece aceste băi de lumină m-au ajutat să îndur întunericul existenței mele.

Pentru o cafea și o narghilea, la Ramleh-ul Alexandriei sau pe marile cheiuri ale Smirnei, pentru un ceas de visare care însemna toată viața mea de-o zi, adesea de-o săptămână, am făcut totdeauna ca acel român de treabă din cântecul popular:

Am dat, lângă mândra mea de-o seară,
Toată truda mea de-o vară

Da, am dat… Ca să ai mult, trebuie să dai mult.

Asta vine de la sine, fără sforțare. Dar nu despre asta e vorba aici.

*

Nu poți iubi lumina, fără să iubești în același timp oamenii. Nu pe toți. Nimeni nu-i iubește pe toți și nici Iisus nu i-a iubit prostește.

Iubim doar ce ni se aseamănă în felurite privințe. Iubim dorințele noastre.

Într-o după-amiază, la Ramleh, pe o terasă înțesată de de-o sclifosită puiță omenească, am văzut un om. Și el pe mine. Îndată știui ce căuta acolo, la ce se uita, ce simțea. La rândul său, și el știu la fel despre mine, ba încă și mai abitir. Am ghicit în privirile noastre sincere nuanța dorințelor noastre, minunea asemănărilor noastre.

Acest lucru nu se întâmplă totdeauna. Adesea, cântărind oamenii, m-am înșelat pe jumătate, niciodată în întregime. Dar cu cât mă înșel mai mult, cu atât merită să mă înșel astfel, deoarece aici nu e vorba decât de *viața frumoasă, sănătoasă ca apa de izvor și puternică, la fel ca fulgerul*.

Iubesc omul, când poartă în sine, încă de la naștere, dragostea pentru prietenie. Iubesc femeia, când sângele îi este aprins de patima cărnii. Mă dăruiesc lor cu frenezie, fără să mă tocmesc. Asta costă scump, dar niciodată dezamăgirile îndurate n-au fost și nu vor fi în stare să micșoreze suma dorințelor mele.

Îmi caut pretutindeni norocul, cu furia cartoforului. Joc totdeauna larg, deoarece nu pot suferi zgârcenia. Dacă mă înșel, nu pierd nimic; celălalt e-n

pagubă. Nu pierzi nimic, când te dăruiești în întregime. Altminteri, ar însemna să poți spune despre soare că-și sleiește forțele, când se dăruie fără cruțare și fără alegere. Și cu atât mai rău pentru ghețari, care totuși se topesc ei înșiși! Dar când câștig, pun mâna pe-o comoară! Vorbesc despre sentimentul prieteniei, deoarece, vai! pasiunea cărnii este ca fulgerul: puternică, dar nu ține mult.

Iată cum este alcătuit lutul meu și ceea ce iubește. Nu-s nemulțumit din cauza asta. Marii mei prieteni nici atât. Și în acea zi, la Ramleh, Marco – pe care l-am înțeles și m-a înțeles mai iute decât a trebuit să ne furăm narghilelele – Marco a fost, poate, cel mai fericit dintre toți.

Fermecătoarea secătură încearcă totuși să se apere. Știa bine că ar fi de prisos, deoarece, la ființele sensibile, nevoia de-a iubi și a se mărturisi este mai puternică decât simțul pudorii, care te silește să-ți ascunzi urmele loviturilor. Totuși, el ținu să-mi dovedească reținerea sa de om de lume, acest „sărman om de lume”, care se hrănește cu iarbă, bea apă, iubește ca un vierme și își ascunde cele mai mici zgârieturi! Și în după-amiaza acelei întâlniri de neuitat, Marco mă părăsi, în mod grav, fără un semn încurajator, plecând de acolo.

Ca un om de lume.

Câinele său lup, de o veselie năvalnică, îl sâcâia: voia să-i arunce o pietricică, și cât mai departe. Marco, visător, cu mâinile împreunate la spate, puțin adus, mergea pe plajă, fără să răspundă dragostei celui mai bun prieten al său. Această nepăsare nu mă păcăli. Îl urmai multă vreme, de la oarecare depărtare, întipărindu-mi trăsăturile frumosului său chip de prieten, pe care trebuia să mi-l apropii. Și, într-o zi, am făcut-o. Cum? Asta nu se învață.

Și acum, uitați-vă. Nu va mai fi vorba aici despre mine. Ascultați o poveste, petrecută în colțuri de pământ, pe care cei mai mulți dintre voi nu le cunoașteți.

Este povestea istorisită de omul pe care l-am descoperit pe o terasă la Ramleh-ul Alexandriei, un om pe care-l iubeam fără să știu pentru ce și care mi-a sfâșiat adesea inima cu acest cântec grecesc, sprințar, a cărui primă strofă ar putea fi tradusă cam așa:

Pe țărmul mării, pe prundiș,

Neranțula fundoti[1]*!*
O fecioară își clătea fusta,
Neranțula fundoti!

Partea întâi

Să tot fi avut șaisprezece ani, când tata cumpără o căsuță, pe Ulița evreiască, la Brăila. Ne mutarăm numaidecât. Știam că nu vom sta mult acolo, deoarece tata – ca de obicei – nu cumpăra decât case dărăpănate, pe care le meremetisea și le vindea din nou primului amator. În fond, asta-i era meseria, destul de bănoasă. Aceea a mamei, deloc obositoare, consta în a-și sprijini bărbatul în nesfârșitele sale pălăvrăgeli de afaceri, în timp ce o slujnică se ocupa de gospodărie, ciorovăindu-se cu lucrătorii care cârpeau șandramaua.

În ce mă privește, aveam datoria să alerg la cârciuma din colţ, să iau carafe cu vin pentru părinți și cumpărătorii lor, care beau laolaltă, sporovăind despre „casă de vândut”, „casă de cumpărat”. Asta mă plictisea de moarte. Ca să mă distrez, aruncam tencuială în sosurile servitoarei noastre și sare în ipsosul zidarilor. Toată lumea se supăra și se mai schimba kalimera. Îmi mai plăcea să mă joc cu marile mele zmeie pe străzi, în capul gol, cu cămașa descheiată, în bătaia vântului și mereu singur. Da, singur, deși nu eram nici fricos, nici sălbatic; mă temeam însă de pietrele azvârlite de ștrengari, mai ales din ziua când una mă lovi în cap, găurindu-mi-l.

Iată de ce, mutați proaspăt în mahalaua ovreiască, mă ținui la distanță de băieții din cartier. Aceștia, deși „copii de ovrei” – ceea ce însemna: sfioși, deloc primejdioși – ofereau o mie de ocazii ca să le spargă capul; știindu-i fără curaj, micii românași de prin împrejurimi nu șovăiau să vină ca să-i bată, la ei acasă. Cu sânul și buzunarele doldora de pietre invadau strada și, de dimineață până seara, zburau „proiectilele” în ambele direcţii. Uneori, pietrele zburau peste garduri, în curțile oamenilor.

Așa că, vrând-nevrând, mă lipsii deocamdată de plăcerea – foarte gustată cu prilejul schimbării locuinței – de-a hoinări pe uliță, ca să cercetez locurile, ca să cunosc oameni și obiceiuri noi. În schimb, o preocupare neașteptată se oferi de la sine setei mele de-a iubi.

La mahala, curțile sunt despărțite prin garduri din șipci vechi. Poți vedea tot ce se petrece la vecini. Și cum pe-aici lumea e foarte curioasă și nu prea politicoasă, fiecare se uita, cât avea poftă. Ceea ce făcui chiar eu însumi, după pilda celor mari, care nu se sfiau să se scuipe în obraz, ori de câte ori aveau prilejul și să-și arate dindărătul gol printre șipcile gardului.

Eu, unul, n-aveam nimic de arătat și nici de scuipat pe cineva. Dimpotrivă, în curtea din dreapta, aveam plăcerea să văd în fiece zi o fetișcană de paisprezece-cincisprezece ani, care se mișca întocmai ca un pește în apa râului, necatadixind să priceapă că aveam poftă să fac la fel. Dar era fată și, ca și cățeaua care nu se teme de mușcătura câinelui, nu se temea de pietrele băieților. (Copilul, când devine bărbat, își pierde până și această omenie și lovește femeia însărcinată.)

Oacheșă și cu păr bogat, semăna cu o țigancă. Coada mare, împletită îngrijit. Fața – ovală, foarte serioasă, cu ochi pătrunzători și buze cărnoase – era întotdeauna curată, ca și mâinile și picioarele.

De altfel, n-avea de-a face decât cu apa. Cu brațele împovărate de două găleți din tablă, făcea naveta – încă din zori – între pompa cartierului și casele pe care le aproviziona, pe o para „rândul”, cu condiția să fie „pline ochi”. Ca să prididească și să n-o stânjenească la mers, atârna gălețile de-o cobiliță, care o îndoia sub greutatea ei.

Oricum, corvoada asta trebuie să fi fost istovitoare, de vreme ce o vedeam adesea cu fața crispată, gura strâmbă, buza de jos atârnându-i, lac de sudoare, dar niciodată tristă, niciodată copleșită; veselă îndată ce-și punea jos povara, gata de zburdălnicie. Nu era vorba de zburdălnicia neroadă cu ștrengărițele din mahala, ci, singură în curte, cu niște cățeluși frumoși pe care-i ferchezuia, îi gătea cu nenumărate panglicuțe și-i dezmierda necontenit. Sau când se sătura de cățeluși și n-avea curse de făcut, o pornea haihui. Ceasuri întregi n-o mai vedeam. La înapoiere, cu fața scăldată de fericire, înșfăca gălețile și alerga la corvoada zilnică. Terminând-o, se tolănea la umbra unui dud, unde reîncepea găteala cățelușilor, cu risipă de îngrijiri și duioșia unei adevărate mame.

În jurul ei, nimeni. Nimeni care s-o țină din scurt. Nici părinți, nici strigăte, nici înjurături. Numai cereri de apă, din toate părțile.

Umbrele nopții o înghițeau, laolaltă cu micuțele animale, într-un susur de mângâiere și de îmbiere la odihnă.

Dimineața o găsea mătăhăind sub povara cobiliței, cu brațele și gâtul încordate, cu pumnii strângând toarta gălețiilor, la capetele cobiliței. Buza îi tremura puțin. Apoi, iarăși câinii, disparițiile neașteptate, întoarcerile acasă radiind de fericire.

Văzui toate acestea, într-o vară, la începutul vacanței mari.

— Mamă, cine-i fetița care cară apă?

— O orfană.

— Cum o cheamă?
— Nu știu. Nimeni nu poate spune. I se zice Sacagița.

*

O orfană… Pripășită de un an, Dumnezeu știe de unde… Care n-a vrut niciodată să spună cum o cheamă și nici cine-i sunt părinții. Pe care Stana, bătrâna proprietăreasă, o culesese de pe drumuri și căreia lumea îi zicea sacagița.

Cam asta-i tot ce știa „lumea” despre această fetiță. Și îndată ce „lumea” își potoli curiozitatea-i nesătulă, boteză pe nepoftită cu numele de *sacagiță*, îi întoarse spatele și-și văzu de socotelile ei, socoteli de agonisit, de îmbuibare, de „case de vânzare” și „case de cumpărat”.

Sărmana *lume!…* Și tu, sărmane *om de lume!…* Cât vă plâng!… Vă întâlniți în drumul vostru cu o făptură omenească, având fălcile încleștate de vifornița vieții, și în loc să-i dovediți căldura voastră, marea voastră omenie, o întrebați în fugă: „Ia să ne spui, necunoscutule, cât ai clipi din ochi, cine ești, de unde vii, ce părere ai despre noi și ce ai de gând să faci în mijlocul nostru?”

Și nenorocitul se uită la voi, incapabil să-și descleșteze fălcile pentru a vă răspunde sau măcar să vă scuipe în față. Și, grăbiți cum sunteți, îi întoarceți spatele, îi atârnați o poreclă, ca pe-o tinichea găurită de coada unui câine, și o ștergeți la treburile voastre. O ștergeți: tu, sărmană *lume…* și, de asemenea, tu, sărmane *om de lume…*

Cât vă plâng…

*

Într-o zi, pe când mă apropiam sfios de gard, micuța singuratică îmi spune deodată, spre marea mea uimire:

— De ce te joci numai în curte?

Ah! câtă plăcere îmi făcu acest semn de prietenie! Inima îmi bătu cu putere. Îmi simții obrajii în flăcări. Nu putui să scot o vorbă. Coborâi privirea.

Sta dreaptă, de cealaltă parte a gardului, mângâindu-și cățelușul drag – Leu – pe care-l strângea la piept, șoptind într-una, melodios:

— …De ce? De ce?… *Marco…*

Tresării, bolborosind:

— Știi, deci, că mă cheamă *Marco?*

— Am auzit strigându-te astfel…

Sforțându-mă, izbutii s-o privesc în față și s-o întreb:

— Dar pe tine cum te cheamă?

Îmi răspunse, simplu:

— *Sacagița*.

Simții un cuțit în inimă. Îi întorsei spatele și fugii ca să plâng.

Va să zică, ea se împăca liniștită cu cumplita poreclă de *sacagiță!* Cu acest nume era chemat cel mai frumos tovarăș din copilăria mea!

— Și ce-i cu asta? îmi spuse a doua zi, după ce îi mărturisisem revolta, scârba mea. Ce-i cu asta? *Ești ceea ce ești…*

Apoi, îmblânzindu-și glasul:

— …Sunt, oare, pentru tine, *o sacagiță?*

Pentru mine!… Oh! pentru mine!… Nu! Nu! Smulsei o șipcă din gard, mă strecurai prin spărtură și o strivii în brațe.

Avea carnea tare ca piatra. Un parfum necunoscut până atunci – parfumul cărnii iubite – îmi pătrunse în sânge.

Era ca mireasma unui fruct exotic pe care-l guști întâia dată.

O părăsii îndată și trecui în curtea noastră. De-acolo, ne-am privit cinstit în ochi. Ai ei erau mari, deschiși și, ai fi putut spune, mirați. Fața ei, împietrită, liniștită, golită de orice emoție. Eu… eu abia îmi trăgeam sufletul.

În jurul nostru pustiu. Ulița, de asemeni, pustie.

Totul se petrecea într-o după-amiază înăbușitoare de august, când trântorii mahalalelor dorm, cu toții, după ce-au gonit muștele și-au lăsat perdelele.

În săptămâna următoare, se ivi o împrejurare care mă ajută să câștig inima prietenei mele.

Dimineață. Ea trebăluia voinicește, de la un cap la celălalt al mahalalei, cărând apă la clienți. În acest timp, mă jucam cu zmeul în uliță, dar foarte aproape de poarta noastră. Zmeul plutea în înaltul cerului. Îi „dădusem” toată sfoara de pe ghem, ca să-l încerc la zbor mare. Nu vedeam, nu auzeam

nimic. Mă sileam să „prind” părțile bune și cele slabe ale jucăriei mele, când un strigăt îndepărtat mă-nfioră: era glasul prietenei mele.

La capătul de sus al uliței ea își aruncase gălețile, bătea din palme, urla și alerga spre mine, cât o ținea picioarele, ca scoasă din minți, făcându-mi semn. Mă uitai îndărăt și văzui o trăsură cu doi cai, apropiindu-se, în goana mare, în timp ce în mijlocul drumului ursulețul Leu își scărpina liniștit o urechiușă, nepăsător de primejdie.

O clipă de șovăire și prietena mea și-ar fi văzut strivit câinele atât de iubit.

Lăsai zmeul, care se prăvăli din nori, mă repezii și smulsei cățelul de sub copitele cailor; dar trăsura mă izbi și căzui leșinat.

La trezire, lume multă în jurul meu. Îmi frecau cu spirt coastele strivite. Se văicăreau.

Apoi, după ce lumea plecă la treburile ei, izbutii să merg singur până la gard.

Prietena mă aștepta cu Leu în brațe. Mi-l trecu prin spărtură. Luându-l, mă speriai de fața chinuită a micuței mele.

— De ce ești atât de palidă? îi spusei.

— Ți-l dăruiesc! rosti ea, sugrumată. O să știi să iubești un lucru ca ăsta?

— Da, mult.

— Și ce ești în stare să faci pentru ceea ce iubești?

— Totul!

— Da… Mi-ai dovedit-o. Sunt o proastă… Iartă-mă!

Și, de astă dată, ea fu aceea care trecu prin spărtura gardului, îmi luă capul în mâini și mă sărută pe amândoi obrajii.

Au fost primele și singurele sărutări voluptoase din viața mea, care nu m-au costat decât puțină durere în coaste. Altele, altele, toate…

Dar, de ce să mergem atât de repede…

*

Durerea de coaste mă țintui în pat mai multe zile. În fiecare după-amiază, stăpâna lui Leu și a inimii mele venea – pentru un ceas sau mai multe – ca să mă vadă și să-și mângâie câinele.

Mi-aș fi dat întreaga-mi sănătate nefolositoare, ca să pot prelungi această fericire de bolnav răsfățat! Doamne! fie-ți lăudată opera! Noi o

considerăm nedesăvârșită, fiindcă suntem niște nesocotiți; iartă-ne însă și nu lua în seamă jalnica noastră judecată! De un singur lucru-i păcat: că nu te-ai gândit să ne pui o a doua inimă în locul bietului creier, care ne stinghereşte atât!

— Marco, îmi spuse prietena (într-o zi, când sta pe patul meu, una din acele zile de august, bogate în soare, în muște și praf), Marco! Ești gelos?

Vorbindu-mi, fața ei deveni la fel de palidă ca în clipa când se despărțise de cățelușul pe care îl scăpasem de la moarte.

— Gelos? De ce mă întrebi? Și de ce această spaimă?

— Pentru că te iubesc *pe tine, pe tine și încă pe cineva!…*

Auzindu-i mărturisirea, mintea mi se tulbură, patul se învârti cu mine și era cât pe-aici să-l strivesc pe Leu.

— Da! adăugă. Vă iubesc pe amândoi ca pe *unul singur*, așa cum îl iubesc pe Leu. Iată tot ce iubesc. Să nu te superi. Asta e.

Și mă sărută cu putere; dar mai bine mi-ar fi dat o lovitură de ciocan în frunte.

Îndată simții că nu trebuie să mă tângui, că aveam de-a face cu o făptură bine clădită și cu un potrivnic puternic; și că numai arătându-mă puternic, la rândul meu, mai puternic decât ei doi, voi izbuti să lupt și să-mi păstrez locul. Simții clar aceasta.

Timpul mi-a dat dreptate. O dreptate amară…

— Cine-i acel *cineva?* o întrebai gâtuit.

— O să-l vezi… când om merge să sărim șanțul la *Nerantțula fundoti*.

— …La cine? *Neranțula fundoti?* Ce înseamnă asta?

Cunoșteam bine ce însemnau aceste cuvinte grecești, deoarece știam greaca la perfecție; totuși, nu pricepeam nimic și mă uitam la ea prostește.

Izbucni într-un hohot de râs atât de frumos, atât de răsunător, atât de amețitor, încât îmi uitai toată durerea. Leu, la fel, își uită durerea. Și tustrei, rostogolindu-ne în pat, râdeam, ne mușcam și lătram ca trei animale, tinere, fericite.

— Spune-mi, frumoasa mea, frumoasa mea… *Neranțula…*

— Mă chemi Neranțula? strigă, buimăcită.

— Da, dar…

— …Nu-i cumva ceva asemănător sacagiței?

— Nu! nu! *Neranțula* înseamnă mic portocal amar; iar *fundoti*: stufos. Ești, deci, pentru mine, mica portocală amară, micul meu portocal stufos!

Ești refrenul unui cântec grecesc, pe care l-ai auzit și pe care-l repeți ca un papagal. Spune-mi, ce-i cu șanțul pe care-l sari și unde se află?

— Pe Ulița kalimerească[2]… Acolo, muncitorii au desfundat toată strada, de la un capăt la altul, ca să pună conducte și s-aducă apa în case. Se zice că prefectul o și are: te duci la perete, întorci o drăcovenie care se cheamă „robinet” și apa curge singură. Tare mi-ar plăcea să văd și eu! Tu crezi? Apa din Dunăre urcându-se *singură* în odaia ta? Ei drăcie!

Nu știam mai mult decât ea, dacă apa din Dunăre se urca sau nu *singură* în bucătării și nu dam crezare poveștii cu „robinetul” „pironit în perete”, pe care-l „întorci” și țâșnește un șuvoi de apă „fără sfârșit”, „atât de fără sfârșit, că toată Dunărea s-ar putea scurge în odaie”.

Dar știam și credeam altceva: anume că Nerantula mea iubea un grec, de pe Ulița kalimerească, desfundată de primărie, că într-acolo alerga în toate după-amiezele și că de acolo se înapoia veselă, extaziată, roșie ca focul.

Ce se petrecea acolo? Cine era băiatul care-mi lua jumătate din prietenă?

Un cui dureros îmi sfredelea inima.

Aș fi vrut să-mi ucid potrivnicul, dar nu știam nici să mă bat, nici s-arunc cu piatra.

O privii în albul ochilor.

— L-ai sărutat pe *celălalt*, ca pe mine?

— Da! l-am sărutat, dar el e *ceva*, iar tu *altceva*. Nu trebuie să te superi. Hai să vezi…

— Să văd, ce? Pe cine?

— Pe Epaminonda… *Celălalt*. E atât de cumsecade! O să-l iubești și tu.

*

Noaptea cobora încetișor, după o zi pustiită de zăpușeală.

Îl închisesem pe Leu împreună cu ceilalți doi câini, și-o pornirăm spre Ulița kalimerească. În stradă, praful rece ne gâdila plăcut picioarele goale. Toți ștrengarii erau pe-afară. Ne strigară, dar nu-i luarăm în seamă. Alte gânduri ne frământau.

De fapt, ea părea liniștită. Mersul ei nepăsător, chipul liniștit de fecioară, brațele care-i atârnau părăsite (brațe vânjoase ca doi șerpi

puternici, oțelite de povara găleților) și întreg trupul ei călit de o trudă anevoioasă, toate laolaltă mă speriau și mă atrăgeau în același timp. Cu mare greutate izbuteam să-mi stăpânesc pofta nebună de-a o mușca, de-a o face să țipe.

De ce îmi spusese că mai iubește și un *altul?* Nu-l puteam suferi pe acest „altul”.

Oh! egoism al cărnii! Să te blestem sau să te binecuvântez? Astăzi, când de pe culmea vârstei mele pot cumpăni tot binele și răul din viață, mă întreb dacă viața s-ar putea lipsi de tine, de tine ucigător egoism al cărnii.

Se-ntunecase de-a binelea, când ajunserăm în ulița locuită de greci. Șanțul, fără sfârșit, se afla la picioarele noastre. Adâncitură întunecată, străjuită pe de lături de o movilă de pământ și amândouă pierzându-se în bezna tainică a nopții, ca și drumul sorții noastre. Felinare cu gaz, rare, răspândeau ici-colo lumina lor chioară, ca niște presimțiri, în timp ce în dreapta și-n stânga se înșiruiau, una după alta, căsuțe singuratice, ca niște capcane de neînlăturat.

Cuprins de spaimă, de-o spaimă nebună, o apucai de umeri pe Nerantula și o strânsei la piept, șoptindu-i:

— Ce cauți aici?

La rându-i, îmi înlănțui mijlocul cu putere și, cu privirea ațintită la șanț, îmi răspunse, abia auzit:

— Nu știu… îmi place aici…

— Hai să fugim! murmurai, strivind-o în brațe. Să fugim și nu te mai gândi la locul ăsta! Nu te mai întoarce aici!

Tăcu, împietrită.

Mi-amintesc că i-am prezis atunci, strigând:

— O să plătești scump, dacă nu te oprești la timp: grecii sunt periculoși!

Continua să tacă, strângându-mă la piept, privind la șanțul care devenise negru ca smoala.

Deodată, se stârniră glasuri, departe în beznă. Mulțime de ștrengari cântau și pe măsură ce, apropiindu-ne, melodia și vorbele se deslușeau, simții trupul prietenei scuturat de scurte tremurături.

Pe țărmul mării, pe prundiș,
Nerantula fundoti!

O fecioară își clătea fusta,
Nerанțula fundoti!

Se smulse din brațele mele, cu o putere nebănuită, ca un pește mare abia scos din apă și, fără o vorbă, începu să sară de îndată șanțul în ambele direcții, de pe un mal pe celălalt, în zigzag, îndreptându-se în direcția cântecului și repetând la fiecare săritură peste șanțul fermecat:

— *Nerантula fundoti!… Nerантula fundoti!*

Rămăsei pironit locului, urmărind cât puteam cu privirea, năluca ușoară a Neranțulei mele. Apoi, timp de câteva clipe, mahalaua fu stăpânită de o tăcere de moarte pentru sufletul meu, când, în sfârșit, vocea iubită izbucni în beznă:

— Haide, Marco! Haide, Marco!

O clipă mi se năzări să fug, să n-o mai văd niciodată, dar rânduiala sorții este nemiloasă și mă supusei, ca și cum două mâini drăgăstoase m-ar fi împins: du-te, du-te spre aceea care te cheamă!

Mă dusei… Ca un fermecat.

Un prim felinar și două siluete – Epaminonda și Neranțula – răsăriră în beznă, apoi, la vreo douăzeci de pași mai în urmă, alte felinare și alte siluete: vreo zece băieți greci, între zece și cincisprezece ani. Toți erau desculți și cu capul gol. Felinarele ce li se legănau în mâini erau făcute din pepeni mari, goliți de miez și găuriți cu crestături de tot felul: rotunde, pătrate, rombice, triunghiulare, dreptunghiulare, semilune, prin care se strecura lumina unei lumânări fixată pe fundul pepenelui. Unele felinare aveau găurile lipite cu hârtie străvezie și multicoloră.

La apropierea mea, Epaminonda se opri. Ceata lui făcu la fel, păstrând distanța. Înțelesei că aveam de-a face cu un căpitan. Orice grec se naște căpitan. Își ridică pepenele-felinar care ne lumină o clipă fețele, în timp ce Neranțula, tăcută, sta foarte aproape, dreaptă, cu mâinile la spate.

Fața lui Epaminonda, osoasă și oacheșă, îmi fu îndată simpatică. Nu-i lipsea sinceritatea. Era o haimana puțin mai mare și mai puternică decât mine. N-avea trufia grecească, pe care n-o puteam suferi. Îmi întinse mâna, adresându-mi-se cu un glas aproape bărbătesc:

— Bună seara, Marco! Fii binevenit în mahalaua noastră. Neranțula (îi și zicea astfel!) spune că ești de treabă. Și eu și ea suntem la fel. O să vedem unde o să ajungem cu o fată cumsecade, iubită de doi băieți la fel și pe care

și ea-i iubește. Acum, hai să cântăm și să hoinărim împreună. Mi se pare că știi grecește?

Fără să-mi aștepte răspunsul, luă comanda cetei – cu Nerantula între noi doi, braț la braț – și porunci:

— Hei, palicari!… unu, doi, trei:

Pe țărmul mării, pe prundiș,
Nerantula fundoti!

Marș în cadență perfectă și veselie săltăreață. Pământul tremura sub pașii noștri. Inimile, la fel. Cu capul dat pe spate, Epaminonda domina toate celelalte voci. Și mi se părea că șanțul pe a cărui margine umblam, devenise mai puțin întunecos.

Nerantula și cu mine tăceam. Dar, departe de-a fi nepăsătoare pe cât părea, îi simțeam trupul fremătând ca o coardă de harpă, înfiorată de atingerea degetelor. Coada i se legăna ritmic, la fiece pas alungit, în timp ce mâna-i stângă îmi strângea brațul, ca un clește.

Nu mă simțeam prea rău. Mă socoteam în stare să lupt și să-l birui pe acest Epaminonda, care cânta frumos, însuflețindu-ne mersul. În vreme ce mă întrebam cum se va încheia seara, prietena, pentru care ne înfruntam, alunecă deodată din brațele noastre, își începu săriturile în zigzag pe deasupra șanțului și dispăru în noapte cu refrenul:

Nerantula fundoti!
Nerantula fundoti!

Din când în când, când trecea prin fața vreunui felinar, umbra i se trăda pentru o clipă și apoi n-o mai revăzurăm. Rămăsei înlemnit. Foarte liniștit, Epaminonda îmi spuse, cu strângere de inimă:

— Noapte bună, Marco… Nu se mai întoarce în seara asta. E o apucată.

Mă înapoiai singur și trist. Dar, ajuns la gard, o dorință de neînfrânt mă împinse să mă duc s-o văd.

Cămăruța ei, drept în fundul curții, avea ușa dată de perete. Lumina lunii scălda fața adormită a Nerantulei, cu Leu în brațe și ceilalți doi câini la picioare, veșmintele aruncate, care încotro, gălețile și cobilița într-un colț.

Pășii în vârful picioarelor și sărutai ușor fruntea ciudatei prietene.

Ea nu se trezi. Eu, însă, n-am închis ochii toată noaptea.

*

Copilăria și mai ales începutul adolescenței sunt trepte ale vieții, pe care nimeni nu le înțelege. Oricât le-ar fi trăit părinții, cei căsătoriți nu le înțeleg mai bine decât cei necăsătoriți, și-i foarte bine așa, căci altfel viața ar fi grozav de monotonă: copilăria, adolescența, maturitatea și bătrânețea sunt patru vieți, patru feluri de-a trăi; le ucizi pe toate, dacă vrei să torni pe una în tiparul celeilalte.

Astăzi știu că uleiul sfânt care ne curge în vine, potrivit temperamentului nostru, își cere dreptul de a se manifesta încă din clipa când ne naștem și că este cu străin de ceea ce numim logică, bun-simț, judecată. Judecata aparține Creatorului. Noi n-avem altceva de făcut, decât să ne supunem sau nu. Atât. Asta-i soarta noastră, în Orient se și spune: *Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus*.

*

Pe fruntea mea, a Nerantulei și a lui Epaminonda sta scris să ne înțelegem prin violență și să ne distrugem unul pe altul prin dragoste.

În noaptea aceea de nesomn, biata-mi judecată mă sfătuise s-o rup scurt cu grecii, cu căpitanul și cântecele lor, cu șanțul lor întunecat. Mai hotărâsem să nu mai calc în ulița Kalimerească. Dar, a doua zi dimineața, Epaminonda fu cel care veni să-mi vorbească de-o ispravă îmbietoare, îmi spuse grav:

— Îl știi pe Miu. Ei bine, Nerantula îmi suflă neîncetat la ureche, că are cel mai puternic zmeu. Nimeni nu se poate măsura cu el. Asta-mi stă pe inimă. Dar ție?

Mă învinețîi de furie, aflând că Nerantula admira pe un altul, în materie de zmeie. Aveam de toate mărimile, între care pe cel mai mare, din hârtie căptușită cu pânză și care mă întrecea în înălțime cu cinci șchioape! Nimeni nu era în stare să le confecționeze mai bine ca mine. Nimeni nu mă putea birui „*la încurcare*[3]”.

Epaminonda – care auzise despre prăpădul ce-l făcea zmeiele mele – mă îndemnă să-l înfrunt pe Miu, singurul care ar fi putut să se măsoare cu

mine. O făcea, oare, contând dinainte pe înfrângerea mea, spre a mă umili în ochii prietenei noastre? Voiam s-o știu:

— Neranțula nu mi-a spus niciodată că-l socotește pe Miu mai tare ca mine.

— Ți-o va spune, dacă ai s-o întrebi.

Ne aflam în fața casei mele. Neranțula își făcea ultimele corvezi de dimineață. Trecea și se înapoia în goana mare, îmbujorată la față, c-un soare deasupra capului, cu alți doi oglindiți în apa limpede a găleților. De fiecare dată, ne arunca o scurtă privire, care spunea lămurit: *Îndată sunt gata*.

Epaminonda îmi zise:

— O s-avem nevoie de ea, dacă vrem „să ne luăm la încurcare” cu Miu.

— Deci, vrei să m-ajuți?

— Desigur! Și Miu o să fie ajutat, și încă de oameni vârstnici, frații lui, care-i dau o mână de ajutor ca „să tragă”.

— Și de ce o să avem nevoie de Nerantula? Ea-i fată.

— Da, e fată. Dar e în stare să spargă ușor capul mai multor băieți ca tine și ca mine. Pentru asta, n-are decât să-și umple șorțul cu pietre și să le arunce. Nimeni în oraș n-o poate nimeri cu o piatră de la o sută de metri; în schimb, Nerantula, cu stânga ei, nu greșește decât o lovitură din zece. Toți o știu și se feresc de ea. E o apucată.

La atelierele docurilor fluiera de prânz, când Nerantula, sosind ca o vijelie, ne dădu câte-o palmă la fiecare și-o șterse să-și vadă mai întâi câinii. Avea un pachet sub braț.

— Am mezeluri, pâine și vin. O să mâncăm pe iarbă, afară din oraș. În după-amiaza asta nu mai car apă!…

Neliniștit, Epaminonda o urmări cu privirea, dând din cap:

— Ascultă la mine: e o nebună! O vezi? Își cheltuiește toți gologanii agonisiți cu trudă. Deși știe că am bani care nu mă costă nimic, deoarece îl fur pe tata când câștigă la cărți și se întoarce acasă beat ca un porc.

— Asta-i treaba ta, îi spusei. Nu-mi place însă că-i lipești porecle: „apucată”, „nebună” și altele, asemenea. E o fată cumsecade și necăjită, care mi-e dragă mult…

— Ah! Îți place? Dar mie?…

Mă fixă cu-n aer încurcat, apoi se aplecă și-și scarpină genunchii plini de zgârieturi.

Alergai în pod și mă înapoiai cu cel mai mare dintre zmeiele mele, deoarece simțeam că în curând vântul va deveni prielnic. Tocmai atunci apăru și Nerantula, pieptănată și îmbrăcată îngrijit, mai frumoasă ca niciodată, mirosind tare a parfum de liliac. Zbura ca o mânză, dar mereu distantă, serioasă.

Bietul de mine! Văzând-o atât de înnebunitoare, mi-aș fi omorât și părinții, nu numai pe Epaminonda. Cred că și potrivnicul meu ar fi făcut la fel, fiindcă o mânca din ochi, ca și mine.

— Unde te duci cu dihania asta, Marco? mă întrebă, plină de admirație.

Deodată, simții că-mi plesnește inima:

— Mă duc să mai iau „la încurcare” cu Miu…

— Cu Miu?… Adevărat? Ai curajul?

— Da, pentru tine… Epaminonda zice că tu îl crezi pe Miu mai tare ca mine…

— E-adevărat. Dar smulge-i lui Miu zmeul și…

— Și ce? strigă celălalt, întărâtat.

— Asta mă privește! i-o reteză Nerantula.

Pornirăm spre mahalaua lui Miu, în fața căreia se afla un maidan mare. Pe drum, Epaminonda se repezi la puștii săi, dându-le de veste să vină după noi, după masă.

Profitai de scurta-i lipsă și spusei prietenei mele, strângându-i mâna:

— Nerantula, iubește-mă numai pe mine. Fii numai a mea.

Mă mângâie încetișor cu degetele-i cărnoase și-mi răspunse:

— Nu trebuie să fii gelos, Marco… E o prostie! Încearcă să-l bați pe Miu și te voi săruta apăsat, foarte tare.

Pentru ce era nevoie să-l bat „mai întâi” pe Miu, ca să fiu apoi sărutat de Nerantula, iată ce nu izbuteam să pricep.

Miu și cei doi frați ai săi mai mari erau vestiți pentru lipsa lor de scrupule. Să vii în mahalaua lor și să le smulgi zmeul, chiar pe drept, însemna să te duci la moarte sigură. Ce-are a face! Acest sărut „tare”, făgăduit de Nerantula, după victorie, merita riscul încercării.

Dar cum eram doi în luptă și cum ea știa ce ne aștepta, dornica prietenă socoti nimerit să ne dea la amândoi câte-un „aconto”, în timpul mesei, pe iarbă. Ne înlănțui pe la spate și ne sărută pe tâmplă pe fiecare, fără gând rău, amețită de vinul băut la iuțeală. Și bineînțeles, fiecare socotirăm de prisos sărutarea dată celuilalt, îmbufnându-ne. Ea își dădu seama și ne zise:

— Nu trebuie să vă supărați! E o prostie…

Privirea lui Epaminonda părea să-mi spună: „Nici acum nu crezi că-i o apucată?”

Nerantula ne lăsă în apele noastre, luă zmeul meu și se duse să-l înalțe. O lăsai, cu riscul de a-l strica.

Dar nu se întâmplă una ca asta. Dintr-o dată, zmeul se înălță sus de tot, târându-și în nori cei douăzeci de metri de „coadă”. Mulțime de gură-cască se înghesui la porți, impresionați de frumoasa provocare, chiar în mahalaua lui Miu, uluiți de puterea „vâjâietorii[4]” mele.

Sării la cârmă. „Trăgea” bine! Nici pic de „burtă”! Nici chip de tumbă, deci, „coadă destulă”. „Gură cât îi trebuie”. Cârmire ușoară „la dreapta și la stânga”. Treabă bună! Hei, Miule! Dormi?

Și iată-l pe Miu ieșind cu „privighetoarea” lui! Aruncă o privire în sus și nu-mi pare prea mulțumit. Un ștrengar se duce să-l „țină”.

— Dă-i drumu’! strigă Miu.

Copilul dă drumul zmeului, Miu trage cu labele sale de urs, dar zmeul dă greș și cade, „ca o balegă de vacă”.

— Te-ai „curățat”, Miule! îi strigă din poartă un însurățel în vestă.

„Vâjâietoarea” mea urlă și scoală din somn toată mahalaua. Femeile au dureri în ceafă, silite să privească în sus, către cer, unde zmeul meu stă pironit ca un soare.

— Ăsta-i Marco! strigară ștrengarii. Marco de pe ulița ovreiască!

— O să vadă el îndată! răspunse Miu, care, la a treia încercare, izbutește, în sfârșit, să-și înalțe „mașinăria” petecită.

Și, îndată, se înapoiază la el în curte și închide poarta. De-acolo, începe să „tragă”.

— Cheam-o și pe bunică-ta! îi strigă Epaminonda.

Și acum la treabă!

*

Ah!… copilărie, copilărie… Această poveste cu zmeul, ca toate cele ce vor urma, nu-i decât un mijloc de-a mă ameți, rechemându-te, copilărie! Simt nevoia să te retrăiesc, o, copilăria mea, căci iată moartea se apropie și ieri, abia ieri, eram copil încă!

De ce, oare, nu se prelungește copilăria până la capătul vieții? De ce devii deodată grijuliu, meschin în toate și mai ales chibzuit? La ce bun

prudența? Ce ne dă în schimb, această zgârcenie pe care o punem în tot ce cheltuim?

O zgârietură ne face părul măciucă… O necuviință ne jignește… Puțină mânie ne otrăvește sângele, până la viitoarea mânie. O dorință nesatisfăcută ne umple capetele cu ranchiune, Și, mai presus de orice, acest coșmar de-a voi să aduni, ca să ai cu ce trăi o mie de ani în belșug.

Nerانțula!… Micuță fecioară bună, cu trupul învârtoșat de munca nevoioasă! Prietenă de neînțeles!… Roua vieții mele care mă întâmpinai în fiecare dimineață cu gălețile tale pline de argint-viu, la tine mă gândesc, când rostesc cel mai dulce cuvânt din lume: *copilărie!*

Cât de departe erai de a bănui primejdiile pricinuite de îndrăznețele noastre distracții! Cât de departe era acest mare nătărău de Epaminonda! Cât de departe eram eu însumi!

Îmi făgăduiai un sărut *„apăsat”*, înainte de a cunoaște puterea sărutului și, ca preț al acestei dorințe neasemuite, îmi cereai să-l umilesc pe Miu, un derbedeu care ar fi putut să ne spintece pe tustrei.

Mângâiai, Nerantulo, doi îndrăgostiți în același timp și ei se mulțumeau doar să se îmbufneze, în loc să dea foc orașului. Cât despre noi, te simțeam în chip vag femeie, aurora unui soare necunoscut, dar bănuit cu înflăcărare.

Eram copii*, o, mica mea portocală amară, o, micul meu naramz stufos!*

*

La-ncurcare. Bătălia.

Mai întâi nepotrivirea de zmeie, hotărât prielnică mie; sfoara lui Miu făcea „burtă”, apoi „gură prea largă”, „coadă puțină”, „nesupus la comenzi” și „primejdie de a se da peste cap”. La mine, zbor ideal; două sute douăzeci de metri de sfoară întinsă să pocnească – exact ca o linie oblică între cer și pumnii mei – imobilitate perfectă, ascultător la toate mișcările. „Trăgea” atât de tare, că m-ar fi ridicat în sus, dacă aș fi avut cu zece kilograme mai puțin. Mândria îmi luase într-atât capul încât mă așteptam ca în orice clipă să mă trezesc ușor ca un fulg și târât în nori.

Era într-o duminică, după masă. La toate porțile, ciorchini de oameni, cu suflarea tăiată. Și nenumărate guri strigând:

— Bravo, Marco!

— Ți-ai găsit nașul, Miule!

Priveliștea o îmbătă pe Nerantula care, desigur, își udase chiloții.

Firește, Epaminonda conducea bătălia, poruncea, umflat ca un curcan, viteaz ca un amiral. Sărind într-una între mine și poarta lui Miu, atent la matrapazlâcurile adversarilor noștri, dându-mi de veste:

— Nici un dubiu; acum trag trei! Un puști e gata să se cațere pe acoperișul vecinului, ca să ne taie sfoara la timp. Bagă de seamă!

Apoi, întorcându-se către propria-i ceată de puști:

— Hei, mă, Mavridis și tu, Gherasimos! Veniți aici! Aveți grijă de pantalonii noștri să nu cadă, când s-o îngroșa gluma. Să ni-i împingeți sub curea!

Soarele ne potopea, și între el și Nerantula simțeam că ni se topea inima. În sfârșit, răcnii pentru atac:

— Miule! Numai între noi doi, vrei?

— Du-te-n mă-ta!

Un strigăt ascuțit sfâșie văzduhul, ca un nechezat. O auzii pe Nerantula, ripostând:

— Ticălosule!

Chiar în clipa aceea, ea o zbughi cu ceata noastră de ștrengari. Și, în timp ce făceam o mică manevră de „apropiere”, o văzui, ajutată de băieții noștri, cum mătura pământul cu brațele, adunând pe cât putea toate pietrele, umplând buzunare și șorțuri, făcând grămezi de rezervă semănate pe drumul nostru de retragere, și pe care numai Dumnezeu știa cum aveam s-o scoatem la capăt.

Lupta fu scurtă, datorită unei stângăcii a lui Miu, care căzu în cursa ce-i întinsei. „Încălecai” fățiș pe sfoara lui, singura poziție ca să fii „trăsnit” de adversar. Încrezător în greutatea zmeului său, mai mare și deci mai greu decât al meu, Miu scontă rostogolirea mea și începu să tragă de sfoară cu furie. Ticălosul uitase că zmeul meu nu făcea „burtă”, puteam deci să trag de sfoară și s-o fac tare ca oțelul.

El trase, eu slăbii. Trase cu putere și-mi făcu o „cocoașă”. Slăbeam sfoară într-una, dar, îndată ce-l văzui pe Miu ajungând „în vârf”, pusei „furca”.

— Să tragem, Epaminonda! Să tragem cu toată puterea, pentru Dumnezeu, înainte ca Miu să „scape”!

El observă șiretlicul și încercă să „scape”, dar prea târziu, căci îl și „înhățasem de beregată”. Mulțimea urla.

— Prea târziu, Miule. Te-a-nhățat „de beregată”!

— O să te rostogolești! „Privighetoarea” ta o să-și lase „coada-n jos”!

Într-adevăr, încurcat zdravăn, zmeul său se descumpăni, se împletici în coadă și începuse să descrie tumbe, atârnând ca o zdreanță.

Acum n-aveam decât să trag. Nu mă mai puteam teme că-l va redresa.

Iată-ne pe amândoi tocmai deasupra acoperișului vecin, când – ticălosul! — se ivi un băiețaș printre olane, cu un briceag în mână, gata să-mi taie sfoara în clipa coborârii.

Dar nu degeaba aveam o prietenă care se numea Nerançula: cu o singură piatră atinse pe băiat în cap, rostogolindu-l de pe acoperiș.

— Trage, Epaminonda!

— Trage, Marco!

— Trage, Nerançula!

Trăgeam, în timp ce mulțimea urla odată cu noi, iar puștimea ne ținea cu greutate pantalonii ce ne alunecau pe vine!

Buuum!… Vuiet groaznic! Cele două zmeie, mari cât niște porți, se prăbușiseră pe acoperișul cu frumoasele olane noi, curățind tot ce întâlneau în cale. Cedând puterii cu care trăgeam, sfoara lui Miu, se rupse la vreo treizeci de metri deasupra pământului: un maldăr fără formă, de zmeie, sfoară și cozi căzu în brațele noastre.

— Să fugim! Să fugim!

— Păzea! strigă careva. S-a luat după voi cu un cuțit în mână.

— Miu! Miu! urla o femeie. N-o să faci o crimă pentru o copilărie!

O fulgerătură de privire în urmă ne încredință asupra grozăviei situației.

Stânjeniți de pradă, eu și Epaminonda nu puteam face mare lucru. Atunci o văzui pe Nerançula înfruntându-i singură pe cei trei haidamaci, care să năpusteau asupră-ne, cu ochii ieșiți din orbite. O grindină de pietre se abătu din mâna ei stângă, mitraliind pe urmăritori. Aprovizionată de băieții noștri, loviturile ei fură atât de iuți și de drăcesc la țintă, încât cei trei dușmani avură capetele sparte, în mai puțin de un minut. Dar, deși însângerați, se îndârjiră să caute o spărtură în ploaia de pietre, ca să ne ia la trântă dreaptă, ceea ce ar fi însemnat pentru noi o nenorocire, deoarece ei erau aproape oameni în toată firea.

Strașnica noastră prietenă nu le dădu răgaz, ținându-le piept vitejește, dându-se înapoi cu pași măsurați și cu nemaipomenit sânge rece, până când cele trei haimanale, grav rănite de pietrele ei, se opriră la un puț și începură să-și spele rănile.

Atunci o luarăm la sănătoasa, cât ne ținură picioarele, ajungând în ulița kalimerească, unde ne aștepta o primire triumfală.

— Urrra! Bravo, Nerantula! Bravo, Marco! Bravo, Epaminonda!

Zmeul, trofeu purtat pe Epaminonda; Nerantula între noi doi; ceata războinică de puști ținându-se scai după noi; astfel intrarăm în sunetele cântecului:

Pe țărmul mării, pe prundiș,
Nerantula fundoti!

Da! *Nerantula fundoti!* Dar iată că proprietarul acoperișului stricat sosește cu un olan spart în mână, întovărășit de tata. De asemenea, tatăl lui Epaminonda este chemat să asculte din gura păgubașului isprăvile feciorului său. Câteșitrei vorbesc în același timp, urlă, fac spume la gură, sunt gata să se ia de guler. În sfârșit, de bine-de rău, omul este despăgubit. Suntem ocărâți ca niște măgari leneși, și odată venită seara putem să ne reluăm petrecerea greco-latină, cu defilare, cântece, pepeni, lampioane și cu această zăpăcită de Nerantula, care, apucată de delir, sare cu înverșunare peste șanț, împarte sărutări grăbite celor doi iubiți, rănindu-i într-atât pe amândoi, încât se învrăjbesc de moarte din această seară triumfală.

Dar Nerantula nu vede nimic, nu bagă de seamă nimic. Atrasă de chemarea Destinului ei, părăsește pe cei doi rivali, continuându-și săriturile în zigzag, afundându-se în beznă, odată cu refrenul:

Nerantula fundoti!
Nerantula fundoti!

Cu zmeul în spate, părăsii încă o dată, singur și trist, acest loc de nenorocire, în timp ce Epaminonda, cu o țigară în gură, dinaintea porții, striga în urma mea:

— Marco, ăsta nu-i decât începutul! În curând, o s-o facem și mai lată! Și alt fel decât cu zmeie!

Copilărie, dulce și sfâșietoare copilărie!

*

Este de la sine înțeles că înotam ca niște pești, fiind copii ai bătrânei Dunări. Și aici încă o altă pățanie, bogată în amintiri duioase, în lumină, nemărginire și crudă amărăciune.

Hei! Viață năvalnică! Dunăre primăvăratică a inimilor noastre!

Toți înotam. Dar, a înota, e puțin spus. Care băiat fricos din Brăila n-a fost ispitit să treacă Dunărea înot, între Catagaț și Ghecet? Și, totuși, ce ispravă nemaipomenită această traversare a apei!

Să străbați fluviul, folosind cele cinci feluri cunoscute de înot: câinește, ca broasca, pluta, voinicește sau călcând apa; să atingi cu piciorul nămolul de pe malul celălalt și să zbucnești îndată înapoi, iată ce nu era în stare să facă toată lumea! Iată ce era jinduit de toată lumea și mai ales, în chip nestăvilit, de mica „toată lumea”! Și iată de ce în fiecare anotimp brațele îndepărtate și nemiloase ale Dunării îmbrățișau cu predilecție micile trupuri ce li se încredințau cu patimă – trupurile bietei „toată mica lume”!

Avea la cheremul ei, de toate felurile: slăbănogi, durdulii, blonzi, bruneți, oacheși. Și ochi mari, și gene lungi, pleoape ce nu mai puteau să se deschidă vreodată la soare, la lumină, la Dunărea răutăcioasă și la frumoasele îndrăgostite care-i așteptau înfiorate la cutare răspântie aleasă de destinul nepăsător.

Aceste trupuri, hrănite cu mămăligă și dorinți fierbinți, erau scoase din fluviu, uneori calde, câteodată vinete și ciopârțite de raci. O mamă cu fața răvășită de disperare, o soră dărâmată de bețivul de bărbatu-său, se aflau întotdeauna pe mal, pentru a reînsufleți cu sărutările lor micuțul cadavru al celui care dăruise Dunării suprema dovadă a dragostei lor.

De asemenea, se întâmpla ca vreun ștrengar să scape ca prin minune. Era tras de păr la „a treia apariție la suprafață” și adus pe mal, ca un pachet, sub braț. Acolo, un om curajos îl apuca de glezne și-l răsturna îndată cu capul în jos, până ce apa înghițită i se scurgea toată pe nas și pe gură. Atunci, înviat din morți, omulețul nu se dumirea:

— Unde mă aflu? Ce s-a întâmplat?

— Erai cât p-aci să treci Dunărea! i se răspundea.

Da, înotam toți. Ne petreceam o parte din viață în apă, bărbații și băieții într-o parte, femeile și fetele la câteva sute de pași de noi. Numai Nerantula se încumeta să se amestece cu băieții și să înoate împreună cu ei. Nu-i plăceau nici femeile, nici fetele.

Și-ntr-o frumoasă zi de început de septembrie, după nenumărate încercări de-a mă împăca cu Epaminonda, ea mă găsi la umbra unei sălcii.

Îmi spuse:

— Dacă Epaminonda te va ațâța să treci Dunărea „dus și întors”, să nu primești. El e în stare s-o facă; tu însă te vei îneca. Și el asta vrea!

Tăcui, fiindcă, în realitate, mi-ar fi plăcut să-i dovedesc că eram gata să mor pentru dânsa.

Pricepuse? N-aș putea-o spune. Oricum, dragostea ei pentru mine era vădită; și ceva viclean trebuie că se petrecuse în capul celuilalt, de vreme ce ea venise să-mi dea de veste, fără înconjur.

Văzându-ne vorbind împreună, Epaminonda veni să mă scoată din îndoială. Mă înfruntă fățiș, alb la față, răvășit de suferință:

— Știi, Marco? Unul din noi e de prisos pe lângă Nerançula. Nu vrei să-i dăm Dunării dreptul de a alege?

— Îndată, Epaminonda. Sunt de aceeași părere cu tine.

Nerançula își lăsă capul în jos și-și mușcă frumoasele buze, pe care, desigur, nu trebuia niciodată să i le sărut ca „oamenii mari”.

— Vă însoțesc! ne zise, privindu-ne cu răutate.

Era un ordin. Pe care-l aprobarăm în tăcere. Și repede îi înlănțui gâtul, sărutând-o ca „oamenii mari”. Luai cu mine arsura de neuitat a buzelor ei și dispărui, afundându-mă în apă.

*

Eram sigur că mă voi îneca la înapoiere. De aceea, la început fui liniștit. Totdeauna ești liniștit, câtă vreme mai păstrezi o slabă speranță de viață.

Niciodată n-am aflat ce s-a petrecut între ei, după dispariția mea în valuri. Ieșind la suprafață, observai că Epaminonda înota la câțiva metri în urma mea, dar în aceiași aruncătură de ochi mai văzui ceva: o zării pe Nerançula în clipa când lua din mâinile unui ștrengar una din acele bășici de porc, care slujește la învățatul înotului. O dezumflase iute, ascunzând-o sub tricou. Puțin mai apoi alunecam cu toții lin pe oglinda scânteietoare a fluviului.

Ai fi spus, trei buni prieteni într-o partidă de plăcere. Și totuși era vorba de moarte. Nu pot să-mi stăpânesc râsul, gândindu-mă la asta.

Era și de ce.

Convins că mă voi duce la fund, Epaminonda era întunecat ca un călău. Mai târziu am aflat că se temea de chinurile iadului, pentru că încerca să mă

omoare. Or, se spune că în cer crima asta se plătește cu focul Gheenei. De aceea, chinuit în egală măsură de dorința de-a mă nimici ca și de grija de a intra în rai, Epaminonda înota de parcă apa ar fi fost clocotită. Se legăna, rostogolindu-se ca un butoi, schimbându-și neîncetat felul de înot, contemplând cu deznădejde bolta cerească și scuipând foc și pară. Eu habar n-aveam.

De asemenea, nici ce se petrecea cu Nerantula. Cu brațele și picioarele ei de atlet, înainta mult mai repede, făcând pluta. În timp ce noi ne luptam cu brasul. Dar, deodată, ea se opri, lăsându-se întrecută de Epaminonda. Apoi, la apropierea mea, începu să-mi facă tot felul de semne și-mi arătă pe furiș o bășică dezumflată.

Prin semnele ei care voiau să mă încurajeze, eu crezui că-mi reproșa faptul de-a fi primit provocarea, expunându-mă astfel morții. Mi se părea că-mi spune: *Cu atât mai rău pentru tine, dacă te îneci; ți-am spus-o doar!* Și-i explicai, printr-un gest care o ului: *Bine, bine! voi muri, răutăcioaso, și-o să rămâi cu celălalt.*

Cât despre bășica dezumflată, desigur, în clipa aceea, nu puteam să bănuiesc despre ce era vorba.

Între timp, ajunserăm mai la vale, în fața Ghecetului; atinserăm cu vârful piciorului pământul Dobrogei și îndată o pornirăm la drum înapoi, schimbând mereu direcția împotriva curentului apei.

Acum altă poveste: aproape sleit de puteri, moartea îmi arăta de foarte aproape chipu-i înfiorător. Și cât e de trist, de sfâșietor să mori, când iubești!

Cu toată apa Dunării, simțeam încă pe buze arsura sărutului Nerantulei, acest sărut pe care mă lăsase să i-l iau din toată inima. Ah, nu! Acum nu mai voiam să mor! Mai voiam încă asemenea sărutări! Dar malul Catagațului mi se părea că se îndepărtează. Ochii-mi împăienjeniți abia îl mai zăreau.

Plumb în picioare, plumb în brațe. Nu mai eram în stare să fac nici măcar odihnitoarea plută. Nu mai pricepeam nici diferența dintre curenții apei. Inima îmi bătea din ce în ce mai puternic. Iar urechile îmi pocneau. Și malul Catagațului care se depărta într-una! Ah, Epaminonda, tu o să te însori cu Nerantula mea. Eram convins. Dar unde o fi prietena mea, ca s-o văd pentru ultima oară?

Bolta cerească se învârtește, se clatină, ai zice că Dunărea urcă spre cer. Îl văd pe Epaminonda, ca printr-un văl subțire, cum alunecă iute pe suprafața apei.

Și deodată simt cum Nerantula mă strânge în brațe și apoi ce se întâmplă cu mine? Bășica umflată, o bășică mare, strașnic de umflată, mă împinge în sus de sub burtă.

Ah! Câtă odihnă! Câtă fericire! Da! Eram salvat. Ea mă salvase. Acum pricepui rostul semnelor ei și al bășicii. Dar cum izbutise s-o umfle? Și de ce gonea Epaminonda?

— Când o să ajungi la mal, sparge-o în apă, ca să nu afle că l-am tras pe sfoară!

Spunând aceasta, Nerantula se îndepărtă în mare grabă. Tocmai atunci îl auzirăm pe Epaminonda strigând unei bărci, ce-i ieșise în cale:

— Hei! barcagiu!… Colo se îneacă un prieten! Duceți-vă repede! Salvați-l!

Întocmai unui delfin jucăuș căruia îi place să se distreze, zburând în fața vapoarelor ce intră într-un golf, așa și Nerantula jubila de victoria ei asupra morții, la auzul strigătelor disperate ale lui Epaminonda.

„Călca” apa bătând din palme, se cabra imitând saltul unui pește mare, făcea tumbe, se cufunda în apă până i se tăia respirația, striga, șuiera ca o sirenă.

Odihnit și bucuros la culme, spărsei bășica și mă avântai spre mal, pe care-l atinsei, dând cu tifla barcagiului ce-mi venea într-ajutor.

Pe bună dreptate, Epaminonda nu mai pricepu nimic. Și încă o dată ne-am despărțit potrivnici; în timp ce răutăcioasa prietenă, ne părăsea pe amândoi alergând să își ia îmbrăcămintea, sărind și cântându-și refrenul favorit:

Nerantula fundoti!
Nerantula fundoti!

*

Prima săptămână din septembrie este săptămâna murelor târzii, pe care orice copil curajos din Brăila le caută în bălțile nesfârșite ale deltei, departe, tare departe, spre Corotișca, acolo unde este stăpână numai mărinimoasa Dunăre. E tare greu să le ai, deoarece Creatorul a avut grijă de fericirea sfioaselor viețuitoare ale desișului din baltă, pe care omul le vânează prostește și a pus la adăpost de răutatea omenească toate aceste bunătăți.

Dar copilul este un mare risipitor de viață și nimic nu-i îndeajuns de ferit de pofta lui nemăsurată. Lui, Dumnezeu îi iartă tot.

Totuși, uneori nu iartă și pedepsește fără milă.

A doua zi după baia cu intenții criminale, Nerantula îmi șopti la ureche, în timp ce-mi mângâia capul culcat pe genunchii ei.

— Ascultă… Marco… Ascultă-mă bine… și nu fi rău… Epaminonda…

— …Pentru numele lui Dumnezeu! Nu vrei s-o sfârșești cu Epaminonda, atunci când îl mângâi pe Marco? Și cu Marco, când îl mângâi pe Epaminonda? Nu-ncap două săbii într-o teacă!

Mă sculai brusc, să-i strig mânia ce mă cuprinsese. Mă trase însă ușor de păr, punându-mi din nou capul pe genunchii ei:

— …Marco, lasă „teaca” și ascultă!… Epaminonda este ros de remușcări că a vrut să te omoare mișelește!…

— …Și acum vrea să mă omoare *voinicește,* ca și când asta mi-ar ține de cald!

— …Și acum vrea să ne ducă la Corotișca, să mâncăm murele vulpii, ale lupului și ale nagâțului. Știi, mure mari și negre ca ochii mei!… Și toate cu puf de brumă!… Și dulci, ca… asta!

Și mă sărută ca „oamenii mari”, apoi, spre a mă împiedica să-i răspund pripit, își apăsă buzele mele când pe un ochi, când pe celălalt, clipindu-și genele lungi, a căror atingere îmi oprea bătăile inimii.

Îmi pieri glasul. O frunză căzu din dudul bătrân sub care ne aflam. O luă, o sărută și-mi acoperi gura cu ea. Apăsând frunza, cu palmele cruciș, continuă:

— Să nu spui nu! Am o poftă nebună, nebună, să mănânc din murele animalelor sălbatice. Și tu știi că o poftă nesatisfăcută poate face mult rău, deoarece e mai tare decât noi. Se spune că, pe vremea turcilor, o femeie însărcinată rupsese un bob dintr-un ciorchine frumos de struguri, pe care slugile îl duceau pe o tavă de argint stăpânului lor, un pașă câinos. Furios, pașa porunci să fie adusă biata femeie. Îi spintecă burta și se văzu că bobul de strugure se afla în gura fătului. De-atunci, orice pașă a sfătuit pe oameni să îndeplinească toate poftele femeilor, deoarece sunt mai tari decât noi. Uite, e adevărat că nu sunt încă femeie, dar e același lucru. Da, Marco, e aproape același lucru, nu-i așa?

Și apoi, dacă ești bun, vei îngădui lui Epaminonda să ne dovedească, la rândul lui, că e în stare de ceva. Se simte umilit și ține să ne arate ce bun „căpitan de caravie” este. Vom merge toată ceata cu barca lor cu pânze. El va fi căpitanul și ne va ului pe toți. Înțeles-ai? N-o să fii gelos!

Deși mă dăduse gata împărțeala, plecai la mure. Bietul Epaminonda îți făcea milă. Ca și mie, de altfel. Mă asigură că nu-i băiat rău. Știam. Totuși, ne-am strâns mâinile fără căldură.

Ne urcarăm pe vasul său, o vechitură care lua apă peste tot. Trebuia s-o scoatem, fără răgaz. Treaba asta reveni celor șapte puști care alcătuiau statul-major al amiralului Epaminonda – șapte „voinici” nespălați, nemâncați și în zdrențe. Vedeai prin găurile pantalonilor lor toată averea amiralității. Copilăria nu cunoaște însă decât o singură pacoste insuportabilă: mersul la școală. Și slavă Domnului, de această spaimă îi scapă Dunărea, pe a cărei apă marinarii noștri puteau merge ca și Christos, de la care moșteniseră îndurarea.

Nerantula se afla în culmea bucuriei. Totul promitea o hoinăreală din cele mai reușite, pe o vreme plăcută, ca în toiul verii după o ploaie cu găleata. Fiecare la postul său. Nerantula ne zăpăcea, sărind de la pupă la proră și de la proră la pupă, așa cum sărea deasupra șanțului, strigând pătimașă:

Nerantula fundoti!
Nerantula fundoti!

— O să-mi fărâmi „vasul”! îi spunea Epaminonda, care naviga cu toate pânzele sus.

Încredințat că dirija un vas și amărât că n-avea un binoclu, sta țeapăn ca și catargul de la vela foc (închipuit, deoarece n-aveam decât un biet catarg), scruta zarea, cu mâna streașină deasupra ochilor, prevenind cu seriozitate pe cârmaci:

— Atenție, Papaiani! Șlepurile de colo vin spre noi! Cârmește ușor la stânga! Am putea să ne ciocnim cu ele și să le pricinuim vreun rău!

— Cine, *noi?* îl întrebă prietena noastră, răutăcioasă. Mai degrabă, vrei să spui că șlepurile ar putea să-ți facă zob șandramaua!

Tot lungul drumului, Epaminonda trebui să îndure asemenea înțepături, dar platoșa lui de „lup de mare” îl apăra cu tărie. Era sincer, credincios,

viteaz și gata de jertfă pentru onoarea patriei sale îndepărtate, al cărei slujitor glorios spera să fie într-o zi. Fața, pustiită de flacăra pasiunilor precoce ce-l mistuiau pe dinăuntru, căpăta o înfățișare solemnă, îndată ce era vorba de îndeplinit o datorie. A fost un noroc pentru noi că nici una din bărcile pline cu bețivi, atât de nelipsite pe Dunăre, nu ne ieși în cale, cu provocările obișnuite, altfel Epaminonda ar fi fost în stare să primească îndată o „bătălie navală”. Și oricât l-am fi sâcâit cu starea jalnică a „corăbiei” sale, el ar fi dat vina pe Dunăre, că apa pătrundea înăuntru.

Nu mă îndoiesc, că Epaminonda n-ar fi fost un navigator bun. Ah! Ursită nemiloasă.

Pentru ce te înverșunezi să zdrobești îndeosebi sufletele cele mai generoase?

Bun cunoscător al topografiei bălților, Epaminonda ne conduse în mod glorios pe canale, care în deltă sunt ca scurtăturile în munți. O făcu întocmai ca un adevărat Don Quijote dublat de un Sancho Pancha, asudând, sângerând, zbătându-se, luând o biată salcie plângătoare drept un dușman neînduplecat și măcelărindu-i crăcile cu lovituri de vâsle, speriindu-ne la trecerea prin anumite desișuri cu apariții probabile de lupi ce atacă pe om, care l-ar fi „atacat odată” chiar pe el, primejdie care-l silea să țină mereu un cuțit mare în mână și să ia măsuri înduioșătoare pentru a ne apăra viețile. Dar, în același timp, știu să ne dovedească bunul său simț, ghicind și ferindu-ne de toate acele înnămoliri și rătăciri supărătoare, cărora le cad victime chiar și cei mai buni barcagii și care fac adesea ca multe din petrecerile celor mai vesele grupuri să se sfârșească în lacrimi și înjurături.

Porniți la drum, mult după răsăritul soarelui, Epaminonda „aruncă ancora” cu mult înainte de amiază, în mijlocul felicitărilor.

Și petrecerea începu…

*

Petrecere… Să ne ferească Dumnezeu, fiindcă Nerançula își luă, voioasă, sarcina să ne învenineze, îndată ce pășirăm pe uscat. Îl sărută pe Epaminonda, în nasul meu, ca să-l răsplătească pentru curajul său; și, ca să nu fiu supărat, mă sărută și pe mine, în nasul lui Epaminonda, întărâtându-ne pe amândoi.

— Ah! *more* Marco! strigă sărmanul amiral; asta-i boală curată, ce nu mai poate dura! Eu, unul, mor!

Mirată de pozna făcută, Neranțula ne privi stăruitor în ochi, cu nevinovăție:

— Dar… de ce vă supărați? Ceea ce am făcut era drept…

— …Foarte drept, Neranți-*mu!* Atât de drept că doare al dracului! răcni Epaminonda.

Și dispăru în desiș, ținându-și capul între mâini. Fugii, la rândul meu, în altă direcție. Cei șapte trepăduși se aflau și ei departe, în căutarea murelor.

Ea nu se luă după nici unul dintre noi doi. Puțin după aceea, o auzii în depărtare, cântând din răsputeri, cu gura plină de mure:

Neranțula fundoti!
Neranțula fundoti!

Ne aflam în mijlocul unei bălți de mai multe mii de kilometri pătrați, stufăriș de nepătruns, pământ pierdut pe vecie pentru mâna harnică a omului. Dunărea, tiran generos, îl ține necontenit, în vremea umflării apelor, sub amenințarea valurilor sale necruțătoare. Aici cerul pare la fel de sălbatic ca și pământul, tăcere care înspăimântă; nemărginire care face viața de nesuferit pentru ființele simțitoare. O frunză care se mișcă, un spic care se leagănă, un țipăt de uliu care spintecă văzduhul, îl fac pe om să simtă cât de puțin înseamnă el pe pământ. Aici neghiobul „rege” al planetei noastre nu poate pătrunde decât cu prețul a sute de răni pe obraz, a mii de necazuri și oboseli istovitoare. Aici, de la vulturul care plutește în aer, ca un zeu al nemărginirii și până la țânțarii ce mișună puzderie, totul se împotrivește celui care strică frumoasa viața de pe pământ: „La noi, nu-ți vei putea înfige colții!”

Refrenul melodios al Neranțulei răsună ca sub o boltă de aramă, uimind un sitar care ciugulea mure, foarte aproape de mine. Mă lăsai răpit de chemarea vocii iubite. Din locul unde se afla, Epaminonda făcu la fel. Și îndată capetele noastre se iviră la marginea unei poiene, plină de uriași pepeni verzi. Văzându-ne, Neranțula bătu din palme și făcu haz de boturile noastre mânjite de mure. Ea nu-și înnegrise decât degetele.

Veselia ei ne dezmorți sufletul, făcându-ne să uităm suferința. La rândul nostru, râserăm unul de altul. Apoi, arătându-ne coliba pepenarului, ne apucă pe fiecare de mână și ne trase într-acolo.

— Hai să vedem cine-i pepenarul ăsta!

Era o pereche de cincizeci de ani, dobrogeni săraci, jumătate bulgari, jumătate țigani, îmbrăcați cu niște zdrențe și ajunși tot atât de sălbatici ca și pământul care-i hrănea. Totuși femeia, care mai păstra urmele unei frumuseți repede ofilită, izgoni câinele și veni să ne întrebe dacă voim să mâncăm pepeni:

— Ai noștri sunt foarte gustoși, adăugă, cercetându-ne cu o privire curioasă.

— Nu! răspunse Nerانțula. Ne-am îndopat cu mure. Mulțumim.

Femeia reluă:

— Ei bine, frumoaso, atunci dă-mi mâna. Știu să ghicesc viitorul. Nimeni nu mă întrece!

— Uite-o!

Ghicitoarea aruncă o privire în palma ei și izbucni, într-un suflet:

— Micuțo! Ești rodul unei dragoste nelegiuite. Viața o să-ți fie îngrozitoare. Soarta ți-e legată de un băiat care e din neamul tatălui tău. Du-te! Mi se rupe inima!

Dădu drumul mâinii prietenei noastre și se înapoie la colibă, în timp ce Neranțula fugi ca o căprioară.

O ajunserăm din urmă:

— Din ce neam e taică-tău? o întrebarăm într-un glas.

— Lăsați-mă în pace! ne strigă ațâțată. Nu cunosc nici un tată! V-am spus-o! Lăsați-mă în pace!

Ea se duse să se întindă la umbra unei sălcii. O urmarăm plouați. Niciodată nu se arătase atât de rea. Și cum ne apropiam cu încetul, strigă la noi.

— Duceți-vă dracului… Voi și ghicitoarea voastră!

Poftim!… Ghicitoarea *noastră…*

Epaminonda se trânti la pământ și adormi. Vrui să fac la fel, dar vorbele: *duceți-vă dracului!* îmi chinuiau inima. Pentru prima oară, buzele ei pline de dezmierdări, pentru prima oară, ochii ei atât de tandru grăitori, mă fulgerau cu o atare vorbă de ocară. *Duceți-vă dracului!…* Ea, cea atât de delicată, de fină, să mă bruftuiască la fel ca oricare mahalagioaică ordinară! Cât de rău mă durea!

Mă gândeam la aceste necazuri de dragoste, în timp ce stam lângă Epaminonda și așezam murele mari într-un coșuleț, ce-l împletisem. Deodată, mâinile iubite ale Neranțulei apărură în fața ochilor mei, ștergându-mi ca prin farmec toată durerea. Mă oprii fericit și mă uitai să văd

ce face. Chircită în spatele meu, desprindea ușor murele de pe crengile pe care le aveam pe genunchi și le rânduia frumos în coșulețul atârnat de mâna mea stângă, care împietrise de atâta fericire. Între timp, îmi șopti la ureche:

— E pentru mine?… Marco… Pentru mine?… Deci, nu te-ai supărat?… Cât ești de bun… Cât te iubesc!… Iartă-mă!… Iartă-mă!…

Răsuflarea ei mă frigea. Cu capul îngreunat, îmi lipi urechea de gura ei.

Epaminonda se trezi.

— O s-avem furtună, spuse, lungit cu fața în sus. Și vârându-și două degete în gură, fluieră pentru adunare.

Mă lungii în aceeași poziție ca și a lui, în timp ce Nerançula trecea printre noi doi, cu coșulețul în mână și începea din nou să ne adape cu fiere, după o metodă cunoscută. Luând mure, le săruta mai întâi una câte una, apoi le băga când în gura mea, când într-a lui Epaminonda, fredonând de fiecare dată:

Nerançula fundoti!
Nerançula fundoti!

Nu înghițeam mure, ci cărbuni aprinși, în vreme ce ea nu bănuia nimic și continua cu nevinovăție. Deodată, Epaminonda izbucni:

— *Aman!*… Nerançula!… *Aman!*…

Și se ridică amenințător:

— Să dea Dumnezeu ca o furtună să ne scufunde înainte de apusul soarelui!… Eu, unul, îmi dau sufletul!…

N-avea nevoie să cheme furtuna. Plutea în aer. S-ar fi putut spune că Epaminonda dorea într-adevăr să fim prinși de furtună, tocmai în mijlocul Dunării, străduindu-se din răsputeri să ajungă acolo.

Pe brațul Măcinului, cu prilejul trecerii bărcii noastre, în goană turbată prin fața Ghecetului, pescarii de pe mal strigară la noi:

— Nu intrați pe Dunăre!… E furioasă! Și nimeni n-o să vă poată sări într-ajutor!

Cu mâna pe cârmă, surd, orb și fără milă, Epaminonda viră spre Brăila, în timp ce „marinarii” săi scoteau cu furie apa din barcă, supuși, aproape mândri. La proră, Nerançula se uita cu nepăsare. Ea știa că Dunărea nu putea s-o înece, oricât de furioasă ar fi fost. Cât despre grija ei pentru copii, s-ar fi putut ști vreodată câtă milă sălășluia în inima unei atari drăcoaice?

De altfel, răspunzător era doar Epaminonda și vitejia sa îi amenința într-atâta pe ștrengari, încât, cu cât primejdia devenea de neînlăturat, cu atât ei urlau, exaltați:

— Trăiască Grecia! Trăiască flota grecească!

Și scoteau la apă din barcă, pe spetite.

Dar ajunși în mijlocul Dunării, truda lor fu deodată zădărnicită de o trombă care potopi nenorocita noastră barcă.

— Dezbrăcați-vă! porunci „amiralul”, părăsind cârma și dezbrăcându-se el însuși.

Abia avurăm timp să îndeplinim ordinul, că barca se scufundă.

— Țineți-vă cu mâinile pe deasupra spatelui nostru! strigă Nerantula la copiii care nu se mai gândeau la flota grecească.

Hula nisipoasă ne orbi o clipă, răzlețindu-ne. Ne regăsirăm și strânserăm rândurile. Copiii făceau haz, crezând că-i glumă.

Dar, vai! Un minut după aceea, cerul își deschise zăgazurile și furtuna mătură cu furie Dunărea. Cu neputință să deslușești ce se petrece la o palmă în fața ochilor. Beznă și apă, de la pământ până la stele.

Zbătându-mă din răsputeri, despărțit de celelalte două grupuri, ca și de băiatul care înota singur, simții multă vreme pe spate brațele înlănțuite ale celor doi micuți tovarăși. Apoi, deodată, ca și cum s-ar fi rupt ceva… Și… nimic! Mă trezii singur.

Cercetai în dreapta și în stânga, pe cât îmi îngăduiau vârtejurile de apă, dar se spune că Dumnezeu are nevoie de suflete neprihănite pentru legiunile sale de îngeri, și când am ajuns la mal – unde o mulțime deznădăjduită aștepta să ne culeagă, trei suflete de viteji din șapte se aflau în drum spre împărăția Domnului.

Întâmplarea se petrecea în prima săptămână a lui septembrie, când murele târzii sunt plăcerea cea mai râvnită de către copiii curajoși ai Brăilei. Fără să le pese de moarte, ei pornesc la drum cu toții; dar uneori sunt pescuiți în Dunăre, cu botișorul încă mânjit până la urechi de zeama fatidicului fruct, hărăzit doar animalelor sălbatice.

*

Toamnă bogată în frunze moarte. Octombrie trist ca și inima mea. Frunze moarte și tristeți pe care un vânt uscat le plimbă prin tot orașul.

Neranțula, îmbrăcată ceva mai gros, bate într-una drumurile, cu cobilița pe umeri. Gălețile nu-i mai sunt pline cu argint viu. Nici urmă de soare care să tremure ușor în apa lor. La rândul său, cerul s-a încotoșmănat de iarnă.

— Marco, în iarna asta o să mâncăm dovleci copți în soba mea!

Neranțula își împarte mereu după-amiezele libere între mine, ulița kalimerească și cățelușii ei, care au crescut mari, frumoși și zăpăciți, ca și stăpâna lor.

— Marco, vino să-l vezi pe Leu cum sare șanțul, odată cu mine! Au încercat să monteze acolo țevi de tuci înșurubate una de alta. Acum e mai periculos de sărit, deoarece poți să mori, dacă nimerești în șanț. Dar eu săr într-una! Vino să vezi…

Îi ascult flecăreala neobosită, mă las răsfățat ca și cățelușii ei, dar nu mă urnesc din casă, nu ies nici măcar din curte. Epaminonda nu mai vine nici el să mă vadă. Amândoi avem inimile sfârtecate de împărțeala Neranțulei. Așa nu mai poate continua mult. În ce mă privește, aș dori ca chinul să aibă un sfârșit, oricare ar fi el și cu orice preț!

Și sfârșitul sosi, dar cu totul altfel, mult mai crud decât cele presimțite în gelozia mea înfierbântată.

Într-o zi, tărăboi înspăimântător în stradă: femei, copii și câini urlau laolaltă, de parcă venise holera.

Erau hingherii de la ecarisaj, cu duba lor odioasă și polițaiul care-i apăra de furia mulțimii. Cei doi țigani, cu ochi haini și râs sarcastic, având în mână un băț lung prevăzut la capăt cu un laț de sârmă, alergau ca niște draci, lungindu-și la nevoie bățul și treceau lațul în jurul gâtului bietelor animale, care nu se împotriveau. Târât ca o zdreanță, sugrumat, câinele astfel prins era aruncat brutal în cușca în care se aflau înghesuiți o grămadă.

Toți locatarii se aflau în stradă, dușmănoși, gata să sară la bătaie, în ciuda polițistului și a caraghioasei săbii care i se bătea de coapse. Fiecare își striga câinele, și fugea cu el în brațe, strângându-l ca pe comoară.

— Hei!… Sacagițo!… Păzește-ți câinii! îi strigară vecinele.

Dar unde o fi Neranțula? Desigur, la pompă. Alerg la magazia unde-și închidea câinii. Leu lipsește! Și hingherii au dispărut. Nu pot ști dacă l-au luat („ca să-l jupoaie de viu”), sau o fi la pompă, ori hoinărește.

Simt că înnebunesc. Nu știu încotro s-o iau, când iat-o pe Neranțula! E singură. Leu n-o însoțește, cum speram. De departe, o văd venind, voinică, într-o mână cu gălețile goale, cu cobilița într-alta, pe deplin mulțumită că și-

a terminat munca. Deodată, însă, holbează ochii îngrozită, înțelegând dintr-o privire că au trecut hingherii. Aleargă spre mine, urlând:

— Câinii mei sunt acolo?

— Lipsește Leu!

Mai furioasă decât o scorpie, mai vijelioasă decât furtuna, Nerantula țâșnește pe urmele hingherilor. Pe drum, adună pietrele cele mai periculoase: ascuțite, tăioase, colțuroase. O însoțesc și-mi îndop buzunarele cu muniție. Îmi dau seama că numai un tir zdravăn îi va sili pe țigani să dea drumul câinelui.

Într-adevăr, îndrumați de localnici, care văzuseră trecând cotiga, i-am ajuns din urmă. Dar unde? Firește, în blestemata Uliță kalimerească, cu șanțul său și Epaminonda care e afară, l-a văzut pe Leu în cușcă și ne strigă:

— E înăuntru!… Șo pe hingheri!

Ploaie de pietre!… Azvârlim câteșitrei, dar cele pornite din mâna stângă a Nerantulei își ating ținta și rănesc îngrozitor pe țigani, vizitiu și polițai, punându-i pe fugă, cu capetele însângerate.

Răsturnăm duba. Toți câinii scapă. Și când polițaiul se înapoiază cu întăriri, nu mai găsește pe nimeni care să-i spună că ne-am ascuns în grajdul lui Epaminonda, cu Leu în brațele noastre.

Ieșim ca șobolanii… Amurg prevestitor de furtună… Ochiurile ferestrelor sunt parcă aurite. Abia mai ținându-se de crăcile copacilor, ultimele frunze ale toamnei par a fi muiate în sânge.

Însuși șanțul, întunecos ca un mormânt fără sfârșit, este scăldat de raze aurite, care îi arămesc marginile, făcând vizibile conductele așezate pe fundul său.

Nerantula privește la șanț, dusă pe gânduri, fermecată, strângându-și câinele în brațe. Ai fi zis că se împotrivește dorinței de a-l sări. Îi spun:

— Hai! Hai la noi!

Și traversez pe cărăruia lăsată pentru trecere în fața fiecărei case. Dar ea nu mă urmează. Dă drumul câinelui, îl sărută pe Epaminonda, sare peste șanț și mă sărută pe mine:

— *Nerantula fundoti!*

Apoi, înapoi la Epaminonda, cu câinele după ea:

— *Nerantula fundoti!*

Și din ce în ce mai iute, un sărut, pumnal pentru mine, un altul pentru Epaminonda, cu câinele și *Nerantula fundoti* pe deasupra șanțului.

— *Aman!… Aman!…* Neranți-*mu!* Mai bine omoară-mă! Omoară-mă! strigă sărmanul meu potrivnic, palid, nemișcat în fața porții.

N-aștept decât să mai sară spre mine, ca s-o înhaț și s-o duc acasă, dar tocmai în clipa când își ia avânt, Leu o apucă de poala rochiei: un țipăt scurt și Nerançula piere în fundul șanțului.

Leșinai îndată.

Urmarea accidentului îmi revine în minte foarte încâlcit, căci, timp de trei zile, febra și aiurările amestecară în mine adevărul cu nălucirile.

Mi-amintesc c-am auzit urlete de femeie și am văzut felinare, umbre care se agitau, apoi doi ochi închiși, o față roșie, în întregime scăldată în sânge, păr năclăit și un cap spart. Era frumoasa noastră Nerançula, dusă cu o trăsură la spital.

Era sfârșitul unei suferințe…

…Și începutul alteia, mai grozave, care a durat ani în șir.

Partea a doua

Por-to-cale și lă-mâi! (Nenorocirea nenorocirilor!) De cinci ani, vindeam portocale și lămâi într-un cărucior, pe care Epaminonda îl împingea, iar eu îl trăgeam de oiște.

Morți părinții mei… Ai lui Epaminonda, la fel. Și deși moștenirea ne putea asigura un trai îmbelșugat, vindeam portocale și lămâi prin toată Brăila, căutând cu disperare pe Nerantula. A doua zi după vindecare, dispăruse de la spital, fără să ne spună un cuvânt de adio, fără să ne lase o amintire!

Doi bani porto-ca-a-la!… Un ban lă-mî-î-ia! (nenorocirea nenorocirilor!) pe vânt, pe ploaie, pe arșiță… Și mereu cercetând cu privirea o fereastră sau o ușă care s-ar fi putut deschide, încadrând chipul minunat al Nerantulei noastre.

Cinci ani!…

Devenisem acum „bărbați”. Înalți, amândoi… Oacheși… Barbă și mustăți crețe. În rest, destul de bine clădiți. Dar ce priviri galeșe aveam! Ai fi zis, doi tineri călugări gata să renunțe, cu tristețe, la legământul de castitate.

Por-to-cale și lă-mâi! (Sărmanii de noi, sărmanii de noi!) De sute de ori, tălpile noastre bătătoriseră praful și noroiul, metru cu metru, pe toate ulițele, căile și bulevardele! De mii de ori, privirea ni s-a răsucit spre aceleași uși, spre aceleași ferestre… Case cu uși și ferestre înșirate monoton. Bărbați și femei care intrau, ieșeau, se plictiseau.

Toate acestea puteau să dispară, fără să ne pese câtuși de puțin. Noi o căutam numai pe frumoasa noastră Nerantula!

Doi bani porto-ca-a-la!… Un ban lă-mî-î-ia! Căruciorul se oprește… Căruciorul o pornește iarăși… Eu trag de oiște. Epaminonda împinge de la spate… De mii de ori, buzele noastre rostesc zilnic obișnuitul: *Portocale! lămâi! doi bani! un ban!*

Și cum credeam într-una că Nerantula se ascunde înapoia vreunei perdele, cântam într-un glas:

Pe țărmul mării, pe prundiș,
Nerantula fundoti!

O fecioară își clătea fusta,
Nerançula fundoti!

Nerançula fundoti!… Poți tu s-auzi asta și să nu răspunzi? Ai tu inima asta?

— *Aman*, Marco, *aman!…* Eu îmi dau sufletul! O fi rău cu rău, dar mai rău e fără rău!

*

Da, am colindat întreg orașul, de la cartierele boierești, tăcute și reci ca și inima oamenilor sătui care le locuiesc și până la mahalaua foarte populată, zgomotoasă, gălăgioasă și murdară, dar mult mai omenoasă, mult mai interesată să afle taina celor doi negustori, *care strigă și se tânguiesc cu ochii la ferestre, de parcă și-ar căuta miresele fugite în noaptea nunții.*

(Oh! omule din popor, cum nu ești tu apreciat, pe cât meriți! Numai tu poți ghici prăbușirile sufletului omenesc, pentru că numai tu singur le-ai îndurat în viață!… Ai trecut prin toate și știi să suferi alături de toți cei zdrobiți de viață.)

Mâinile noastre împart, mașinal, lămâi, portocale și adună gologani. Dar, vai, noi suntem pe altă lume: cu gândul departe; cu mintea care ni se învârtește ca o moriscă. Nici nu băgăm de seamă, cum ștrengarii ne șterpelesc din marfă.

Potolite sunt toate ranchiunele stârnite odinioară de zmeiele noastre… Nimeni nu mai dă cu piatra în noi… Nimeni nu mai are habar de noi… Am devenit doi mielușei cu privirea blândă, melancolică, două ființe îndepărtate care se mișcă, de parcă ar fi niște automate. Și zadarnic fete sfioase îndrăznesc să-și apropie bluzele, cu sâni obraznici, să ne mângâie bărbile… Nici una dintre ele n-o poate înlocui pe Nerançula noastră!

— Bre, Marco!

— Bre, Epaminonda!

În fiecare seară, lungiți în paturile noastre și în întuneric beznă, ne reluăm veșnicele întrebări, cu aceste strigări duioase, tânguitoare!

— Cum, cum a fost *ea* în stare să ne părăsească, cu atâta cruzime?

— Și unde, unde s-o fi ascunzând?

— Cu cine, Doamne, cu cine și-o fi împărțind mângâierile frumoasa noastră Nerançula?

— S-o fi măritat? (Ah, *Aman!*)

— *Aman*, Nerantula!

— Neranți! Neranțo. Unde ești?

Brațele ni se întind, fără vlagă, spre tavanul pierdut în beznă, către trista nemărginire, care ascunde fericirea noastră, fericirea noastră…

A noastră? Da, desigur, *fericirea amândurora*. A lui Epaminonda și a mea. Neranțula *noastră!*

Fiindcă acum nu mai vrem nimic, dacă-i adevărat că odinioară am dorit lucruri care tulbură, care zăpăcesc și te fac să urăști. Astăzi, ba chiar de multă vreme, din ziua când Neranțula ne-a răpit inimile și a dispărut, n-o mai dorim decât pe prietena cu figură neînduplecată și nevinovăție voluptoasă, femeia-prietenă, care ne iubea cu o dragoste pe care n-am înțeles-o.

Această dragoste, acest prieten-femeie, acest chip mirat și această nevinovăție voluptoasă, totul era făcut pentru fericirea noastră și nimic nu l-ar fi putut înlocui.

Oh! bărbatule! Când femeia îți poate fi un prieten, ea este mai neprețuită decât cea mai bună dintre neveste, mai completă decât cea mai voluptoasă amantă și întrece cu mii de coți cea mai deplină prietenie pe care un bărbat o poate avea pentru alt bărbat, deoarece femeia e complexă și diferită, ca și pământul care ne farmecă și ne hrănește!

Unde se afla, oare, Neranțula *noastră*, pentru ca aruncându-i-ne la picioare, să-i putem spune:

— Prietenă! Prietenă! Ne-am împăcat. Dă-ne șorțul tău, ca să ne fie icoană ziua și pernă noaptea! Ziua, îl vom săruta, așa cum faci cu imaginile sfinte! Noaptea, ne vom lipi de el obrazurile noastre potolite în frăție! Fiindcă ne-am împăcat, prietenă! Dă-ne șorțul tău!

*

Da, trăgeam de oiște. Epaminonda împingea de la spate. Și amândoi strigam:

— *Porto-ca-ale! Lămî-î-i!* (Nenorocire! Mizerie! Vai de noi!)

Așa, de sute de ori, am colindat întreg orașul, tot, afară de-o stradă sau mai de grabă o porțiune de stradă.

Brăila, paceaură planturoasă care-și contemplă Dunărea, amantul ei, cu o privire pe cât de înflăcărată pe atât de desfrânată, Brăila e construită după

un plan poate unic în lume. Un evantai, desfăcut aproape în întregime. Din sâmburele care-i formează centrul, opt străzi și două bulevarde alcătuiesc tot atâtea brațe ce-i înlănțuiesc mijlocul și o arată Dunării, ca pe o ofrandă ispititoare. Dar pentru ca frumoasa să nu se simtă stingherită, patru căi curmă elanul celor zece brațe, traversându-le întocmai ca legătura unui evantai.

Lungi, fără sfârșit, mergând de la Dunăre la Dunăre, mereu în linie curbă și atingând la periferie șase sute de numere, fiecare din cele zece drumuri își păstrează denumirea, deși sunt întretăiate de Căi. Totuși, pentru că populației nu-i place monotonia, a botezat în felul ei porțiunile despărțite prin marile artere, ceea ce a dat naștere cartierelor, faimoaselor noastre mahalale: ovreiască, grecească, rusească, țigănească etc.

Una din aceste mahalale, pe care n-o călcasem niciodată, se chema *Șanțul*, și care-i o parte din strada *Unirii*. Nume fatidic! Fiindcă *Șanțul* este o adevărată groapă pentru femeia care aleargă aici ca să-și dea tinerețea ca hrană pântecului pofticios al acestui port dunărean; numele Unirii, pe care-l poartă strada în întregimea ei, este istoric: aici se afla, în vechime, Șanțul care apăra cetatea pe vremea turcilor. Devenită stradă, în urma dezvoltării moderne a Brăilei, șanțul de odinioară fu numit *strada Unirii*.

Dar de ce populația n-a păstrat denumirea de *Șanț*, decât porțiunii de stradă unde noaptea ard sute de felinare roșii? Ne-o explică un cântec deocheat de pe vremuri:

Pe Șanț, craiule, pe Șanț,
Unde intri cu un sfanț;
Câinii și cățelele
Își înnod belelele.

Șanțul aproape că n-avea case cinstite. Pe măsură ce „cățelele” năvăleau, proprietarii își vindeau casele țațelor și nenilor care plăteau gras, deoarece industria „belelelor” care „se înnodau” înflorea braț la braț cu alte industrii ale societății moderne, unde totul „se înnoadă” cu aceeași nerușinare.

Nici o familie onorabilă. Părinții constatau cu tristețe că toți băieții născuți pe această stradă deveneau codoși, înainte de vreme. Cât despre fete, chiar dacă ele se măritau cinstite, purtările lor și felul de-a vorbi nu se deosebeau de-al „cățelelor”. Deoarece:

De la băile Dianei
La fabrica Milonei,
N-auzi decât glasul Satanei;
Haide, dragă! Na! Na, na na!

Stabilimentul băilor Dianei și moara Milona alcătuiau cele două extremități unghiulare ale *Șanțului*, cu căile Victoria și Galați.

Treceam adesea pe-acolo și ne opream căruciorul. Dar… mintea, ochii, inima ni se revoltau la gândul, nerostit, că Nerantula noastră s-ar fi putut afla în acest iad. Niciodată, nici eu, nici Epaminonda, n-am îndrăznit să rostim cuvântul nelegiuit.

Împietriți dinaintea uneia din cele două case de desfrâu, ne uitarăm o clipă la ciorchinii de fete, îmbrăcate ca pentru bal mascat, care se îmbulzeau la porți, strigând răgușit la trecători sau trăgându-i de mână. Bețivi, cu caș la gură, se țineau de gât, târându-și vesta prin praf, răcneau cu ochii scoși din orbite, urmați de un pârlit de țigan care scârțâia din vioară. Aceștia erau în stare să spintece un om, în mai puțin timp decât ți-ar fi trebuit să aprinzi o țigară.

Ne uitam de departe la aceste grozăvii, apoi în propriii noștri ochi. Și plecam muți.

*

Dar într-o zi – într-o frumoasă zi de primăvară! – pe când treceam cu portocalele prin fața *Șanțului*, cerul ne trimise un atare semn, încât ne țintui locului, nemaiputând pleca. N-am mai putut!

Era seară. Treceam prin dreptul morii, când o haită de câini și cățele în călduri (câini adevărați și cățele adevărate) coborând dinspre *Șanț* năvăli la picioarele noastre și ale căruciorului. În aceiași clipă, îl auzii pe Epaminonda strigând cu un glas care n-avea nimic omenesc:

— Leu! Leu!…

La acest strigăt, care mă făcu să tresar, o javră mare și puternică se desprinse din haită, ca și cum ar fi fost lovită la ureche, se apropie, ne mirosi în grabă pantalonii, apoi, fără întârziere, o porni în urmărirea celorlalte pasiuni ale sale.

— *Aman*, Marco! *Aman*, Epaminonda! Crezi că-i el? Atunci? Cum? La cine?… Ce?!

Lăsarăm marfa de izbeliște și o luarăm la goană pe urma câinilor, mai turbați decât ei, amestecându-ne câteodată cu ei, încercând să stricăm „nunta” și învârtindu-ne cu toții în jurul pătratului format de calea Galați, bulevardul Cuza, biserica Maicii Domnului și bulevardul Carol, când un cârciumar azvârli câteva stropitori cu apă peste haita de câini care se risipi.

— Leu! Leu! strigarăm atunci.

Animalul își scutură cu putere blana udă și puțin cam obosit se apropie să ne miroasă mai cu atenție, dar fără însuflețire, cam absent, poate pentru că memoria nu-l ajuta îndeajuns să deslușească amintiri din copilărie, de care-l despărțeau cinci ani.

— O fi chiar Leu?

Eram mai mult decât nesiguri. Nici blana, nici privirea nu semănau cu cele știute. (Poate că însuși câinele gândea la fel despre noi.) Încolo, se lăsă mângâiat, nepăsător, cu gândul aiurea.

— Hai să ne căutăm căruciorul și să ne luăm după câine! spusei prietenului.

Printr-o minune, se mai afla acolo unde-l lăsasem, dar din trei sute de portocale și lămâi, câte aveam, rămăseseră doar vreo patruzeci: trecătorii socotiseră că șterpelitul lor n-o să facă gaură în cer, unor negustori smintiți ca noi.

Paguba portocalelor și lămâilor nu însemna mare lucru. N-ar fi fost cine știe ce, nici chiar pierderea căruciorului, care se duse pe apa sâmbetei în acea seară de neuitat, de parcă n-ar fi existat niciodată. Fiindcă, urmărindu-l pe Leu – care era într-adevăr câinele Nerانțulei noastre și care ne conduse în fața casei stăpânei lui – era cât pe-aci să murim, așa cum se moare, atunci când afli că Nerانțula ta locuiește într-unul din aceste „șanțuri”, de care e plină lumea și că ea, ea, prietena cu față neînduplecată și plină de nevinovăție voluptoasă, nu-i decât o paceaură!

La început, habar n-aveam și nu ne venea să credem. Mergeam după câine… Văzându-l că o ia spre Șanț, ne îndoirăm:

— Nu… Ăsta nu-i Leu.

Totuși, continuarăm să-l urmărim, trăgând după noi căruciorul ușurat de marfă și îndurând „tirul” încrucișat al fetelor, ale căror vorbe drăgăstoase ni se păreau o jignire cruntă.

Câinele o luă pieziș spre o poartă deschisă și dispăru înăuntru, fără să ne arunce o privire.

Cercetarăm casa. Cea mai arătoasă din tot Șanțul, frumoasă chiar, prin ciubucele de la fațadă și cu înfățișare serioasă, din pricina storurilor trase. Dar felinarul roșu nu lipsea, un felinar cu totul aurit.

— E o „casă de mâna-ntâi”, șopti Epaminonda.

Știam că Șanțul avea două sau trei case de soiul ăsta, frecventate de ofițeri de marină și de oameni însurați, „foarte bine”. În aceste case se aflau puține fete, toate tinere și foarte frumoase. Ele nu se arătau niciodată la fereastră sau în pragul porții. Casă „serioasă”.

— Ce facem, Marco?

— O să strigăm, totuși, Epaminonda!

Cu ochii când la ferestre, când la bruma de marfă, începurăm:

— *Porto-ca-a-le și lămî-î-i!* (Nenorocire, Mizerie!)

Apoi, privindu-ne în ochi:

Pe țărmul mării, pe prundiș,
Nerανțula fundoti!
O fecioară își clătea fusta,
Nerανțula fundoti!

Să ferească Dumnezeu pe toată lumea, de asemenea clipe!

Eu nu îndrăznii să mă uit la ferestre, dar Epaminonda, care cuteză, luă deodată înfățișarea muribundului, conștient că-și dă sufletul:

— *Aman!* gemu el, închizându-și ochii și sprijinindu-se cu spatele de cărucior.

Chiar în clipa aceea, auzii o fereastră deschizându-se și o voce frumoasă – aproape cunoscută, dar de pe lumea cealaltă – exclamând:

— Ah… Voi sunteți, Marco! Epaminonda! Intrați repede!

Și fereastra se închise. Storul scârțâi în cădere.

Nu mă uitasem și nu văzusem nimic. Dar… să ferească Dumnezeu inima omenească de atari grozăvii! Mai bine moartea.

*

Intrarăm într-o curte, cu pași de înmormântare, apoi în casă, introduși de Neranțula, da, de Neranțula noastră, femeie frumoasă, în capot și pantofi,

frumoasă și pură ca orice suflet feciorelnic, cu privirea nevinovată de copil și deloc fardată. Singura-i cochetărie era părul bogat, adunat din toate părțile, după moda ungurească.

Ne aștepta în pragul antreului, ne luă de mână cu vioiciune, strângându-ne-o cu putere:

— Doamne!… Marco… Epaminonda… Vă credeam morți! Ce-s mutrele astea! Veniți la mine… Avem atâtea să ne spunem!… Cât sunteți de frumoși cu bărbile astea!… Dar nu-mi place felul cum mă priviți. Ce s-a întâmplat?

Apoi, trăgându-ne după sine deschise cu putere ușa salonului și strigă cu răutate:

— Hei, cafegii: trei cafele cu caimac și zece „regale”! La mine! Și azi să nu mă supere nimeni! S-a înțeles?

— Dar, fetița mea…

Din salon, unde trei marinari și trei femei tinere, adevărate îndrăgostite, beau cafea, o țață grasă, o codoașcă sadea, miorlăise aceste vorbe, pe care Nerantula i le retezase, furioasă:

— Ce? Ce vrei să spui?

— Dar… Anicuțo… frumoasa mea… nu poți merge cu *niște…*

— *Cu niște…* Ce? Na!

Și cu o lovitură de picior, răsturnă un piedestal, spărgând vasul de flori de pe el.

Țața începu să geamă:

— Anico! Anicuțo! Ai înnebunit de-a binelea, fata mea! Ce dracu! Nu ți se mai poate vorbi! Așa pățești, dacă răsfeți prea mult copiii!

Gata s-o sfâșie, strălucitoare în mânia ei, Nerantula urmări cu o privire plină de fulgere mișcările patroanei, care aduna cioburile și le arunca în șorțul cafegiului.

Acesta se retrase, smerit. Țața se înapoie în salon, jignită, dar fără o vorbă.

— Haideți cu mine! Sunt atât de mulțumită că v-am regăsit! ne spuse, luându-ne de mână, aceea care se chema acum Anicuța, în această „casă de mâna-ntâi”, unde am regăsit-o după cinci ani de căutări.

Fără a rosti vreun cuvânt, traversarăm un lung culoar, apoi o săliță, ca să ne trezim poftiți a lua loc într-o odaie mare, unde nimic din cele ce știam nu reamintea oroarea unei case de pe Șanț. Ordinea și dezordinea dinăuntru

erau de o naivitate atât de nevinovată și copilărească, încât mă întrebam dacă într-adevăr nu eram prada vreunui vis urât.

Tavanul era acoperit în întregime cu crengi mari de salcâm înflorit, al căror parfum ne amețea. Un strat gros de boboci veștejiți acopereau podeaua și mobilele. Patul, bogat împodobit, părea al unei păpuși, în locul ei tronând Leu, ca un pașă. Peste tot, frumoasa cuvertură purta urmele labelor sale murdare de noroi. Câinele se uită la noi intrigat, bătu prietenos din coadă și sări jos, ca să ne miroasă, de data asta pe îndelete.

— L-ați recunoscut îndată? ne întrebă sărmana prietenă.

Cu neputință să ne descleștăm dinții. Cătam, ca doi netoți, unul în ochii celuilalt, un gând precis, o ieșire, o atitudine.

— Hai, prieteni!… Ce vă supără într-atâta? Hai, poate asta o să vă dezmorțească puțin…

Înlănțuindu-ne pe după gât, ne dădu la fiecare câte o sărutare pe obraz, apoi începu să sară de pe un divan pe celălalt, așezate chiar în mijlocul odăii, la mică distanță între ele, cântând melodia de neuitat, ca odinioară deasupra șanțului care era s-o coste viața:

Nerantula fundoti!
Nerantula fundoti!

În fața acestei violente rechemări a trecutului, un val de durere amară ne umflă în același timp piepturile, mie și lui Epaminonda… Buzele începură să ne tremure… Sub pleoape, potop de lacrimi… însă ea nu observă nimic, înaltă, frumoasă și bine făcută, din creștet până-n tălpi, sărea într-o parte și cealaltă, arătându-ne, până la genunchi, picioarele sculpturale, săltându-și frumoșii sâni de femeie, croită pentru ca bărbații să se omoare între ei.

Cafegiul intră cu tava de nichel strălucitor. I-am întors spatele și ne-am șters ochii pe furiș. Nerantula luă tava din mâinile slugii, care se retrase, o puse pe un taburet între cele două divane, și trăgând un fotoliu se așeză cu cafelele pe genunchi. Liniștită, serioasă, își aprinse o țigară și se uită drăgălaș la noi, care stam tot în picioare.

— Hai, veniți, ne zise, bătând cu palmele pe divane. Hai, supărăcioșilor… Aici… Unul la dreapta, celălalt la stânga, fiecare pe scaunul său, ca să nu mai fie motiv de de supărare, ca pe vremea murelor…

Și, pentru Dumnezeu, spuneți ceva! Oare frumusețea mea v-a luat piuitul. Sunt oare atât de frumoasă? (Începurăm să behăim):

— Fru-u-moa-să… Neranțula… ca un diamant în soare!

— Fru-u-moasă… Neranțaki… ca visele copilăriei noastre frumoase…

— …Dar, ce păcat…

— …Ce păcat, da…

— …Toată comoara asta îngropată într-un șanț!

— …Atâta farmec, atâta strălucire sluțită de urâțenie!

— …Mărgăritare orbitoare aruncate porcilor!

— …Un văl subțire de mătase dat pe mâna unui nebun!

— …Un trandafir, în toată splendoarea lui, desfrunzit fără milă!

— …Un fluture, în toată strălucirea lui, rănit mișelește!

— …Și Doamne, pentru ce această crimă jalnică?

— …Da, o! Neranțula, pentru ce această nelegiuire?

— …Nu erai fericită?… Iubită?

— …Nu aleseseși două inimi de prieteni?

— …Câtă tandrețe disprețuită!

— …Câtă dragoste ucisă năprasnic!

*

Nemișcată, fumându-și țigara, Neranțula ne asculta cu marii și frumoșii ei ochi de cărbune, ale căror pleoape, cu gene nemăsurat de lungi, clipeau, de parcă le-ar fi înțepat ceva. Pe față, nimic. Părea că i se oprise răsuflarea.

Doar cele două degete, care țineau țigara, îi atingeau adesea, pentru o clipă, buzele.

Astfel, ne lăsă să ne tânguim, până ce ne golirăm de toată amărăciunea. Apoi, mereu nemișcată și văzând că am tăcut, murmură cu glas abia auzit, dar hotărât și lipsit de emoție:

— Prieteni, *aici* nu sunt iubiți cei care vin să-ți vorbească atât de cinstit, nu vorbești de funie, când îl ai pe spânzurat în fața ta, și spânzuratele, care suntem, încă n-am murit de-a binelea. Or, a vorbi așa cum ați făcut-o, înseamnă să ne spânzurați din nou… De ce oare nu ni se iartă niciodată curajul de-a fi vrut să fim ceea ce suntem? E oare cineva cu adevărat sigur, că cel puțin *am vrut-o?* Haide… Trebuie să vorbim de altceva… Și, mai întâi, să stăm jos, în ciuda „urâțeniei”… Ea se află pretutindeni.

Neranțula ne apucă de mâini, ne trase spre ea, silindu-ne să ne așezăm fiecare pe un divan:

— Așa… Frumușel… Și fumați… Beți o cafea… Mai știți să fumați? Să beți? Un lichior. Un vin bun. Să bei și să fumezi și să privești în ochii unui prieten pe care-l iubești! Doamne! Marco… Epaminonda… Cât sunteți de prăpădiți! Eu am pătimit și voi sunteți cei care ați murit!

— Și noi am pătimit!

— Mult, mult…

— Pentru ce ați pătimit? Din cauza suferințelor voastre? Eu nu mă gândesc la ale mele, eu…

Împinse fotoliul înapoi și ne privi în ochi, cu căldură, când pe unul, când pe celălalt. Apoi se ridică, se duse la un dulap și se întoarse cu o sticlă de coniac și trei păhărele.

Fumarăm, băurăm și ne privirăm în ochi. Simțeam că devenim mai apropiați.

Trist, Epaminonda întrebă, totuși, cu oarecare însuflețire:

— Am auzit că aici ți se spune Anicuța… E numele tău adevărat?

Neranțula sări ca un arc:

— Numele meu adevărat! Numele meu adevărat! N-am un nume adevărat!

Umbla, încoace și încolo, prin încăpere, cu ochii holbați, scânteind:

— Mi se spune, după cum vor: *Sacagița*, *Anicuța* sau altfel, după inimă și loc. Voi m-ați numit „Neranțula”, acest drac de Neranțula care m-a scos din minți și eram cât p-aci să plătesc cu viața.

Mai vru să rostească încă ceva, dar se auzeau pași grei apropiindu-se de odaia noastră. Tăcu. Cineva bătu în ușă. Neranțula deschise. Era țața, grăsana.

Prietena noastră se oțărî:

— Am zis să fiu lăsată în pace, astăzi!

— Am înțeles… Am înțeles, rosti țața, intrând și uitându-se fix la noi, ca o năucă. Dar, domnii ăștia… înțelegi, Anicuțo, am dreptul să mă gândesc și la „taxa” mea.

În fața acestui „drept”, Anicuța nu mai putea fi Neranțula, nici măcar *Sacagița*. Rămase pironită, fără glas, în mijlocul odăii, cu privirea rătăcită asupra țaței, care reprezenta „taxa” în toată frumusețea ei.

— Cât face? întrebai.

— Cinci lei pe oră, și de persoană! răspunse codoașca, la iuțeală, înainte ca eu să fi sfârșit întrebarea.

Epaminonda și cu mine ne executarăm de îndată. Și mormanul de sluțenie plecă, urmărit de privirea vagă a sărmanei Anicuța. Dar îndată ce oroarea dispăru, Anicuța își scutură capul cu tristețe și redeveni îndată frumoasa noastră Neranțula. Cu brațele întinse ca niște aripi, făcu o piruetă și se aruncă în pat, unde Leu o ajunse de îndată. De-acolo, cu ochii ațintiți la florile de salcâm ce atârnau de tavan, cu o mână mângâind capul câinelui, iar cu cealaltă schițând mișcări leneșe în aer, Neranțula vorbi ca pentru sine, dar cu înflăcărare.

— Nu, prieteni… Nu trebuie să fiu răutăcioasă cu voi. Numele meu adevărat n-o să vi-l spun nici vouă, nici lui Dumnezeu. Mi-e silă de el. Îmi amintește o copilărie urâtă, dureroasă. Dacă cineva mi-l va rosti la ureche, îl voi pălmui. De altfel, cred că l-am uitat.

Dar ceea ce n-am putut uita, ceea ce aș vrea să vă fac să pricepeți, este această copilărie. Ea m-ar ajuta poate să uit multe din tot ce a trebuit să pătimiți, iubindu-mă. Deoarece totul se trage din copilărie, totul se reazimă pe ea, clipa când viața se înfățișează ochilor noștri larg deschiși. Dacă ni se înfățișează ca o femeie îngrozitor de rea, o urâm și iată-ne niște păcătoși.

Sub această înfățișare s-a prezentat viața în fața ochilor mei. Femeia rea, înspăimântătoare, a fost mama, o ovreică din părinți bogați și al cărei chip l-am moștenit întocmai. Puțin îi păsa că era ovreică sau creștină. Nu trăia decât pentru dragostele ei. Din cauza asta, a fost alungată de ai săi, oameni neînsemnați, după spusele sale.

N-a regretat nimic, deoarece mama, desigur, n-a fost o ființă mediocră.

— La ce bun să trăiești, spunea ea adesea la taifas cu vecinele, la ce bun să trăiești, dacă nu faci altceva decât să caști muncind, să caști distrându-te, să caști rugându-te, să caști făcând dragoste!

— Adela, i-a întors vorba într-o zi proprietarul nostru, cred că părinții tăi n-au „căscat”, în clipa când te-au zămislit, fiindcă ești o drăcoaică și jumătate!

— Ah, desigur că nu, domnule Grigore, cu siguranță că nu! Dar, în ziua aceea, din două lucruri unul: sau își numărau, *în același timp*, aurul adunat peste zi, sau mama s-a lăsat îmbrățișată de pimnicierul nostru. Din cauza asta am fost o străină în neamul nostru. Toți frații și surorile mele dorm de-a-mpicioarelea, ceea ce înseamnă că mama prindea muște în clipa zămislirii lor!

Proprietarul nostru avea dreptate să spună că era „un drac și jumătate”. Mama nu căsca, nu prindea muște. Întreg târgușorul o dorea. Era foarte căutată, deoarece trebuia să-și câștige pâinea, cu sudoarea frunții. Dar o făcea voinicește, cântând de dimineața până seara. Și totuși, uram această femeie, pe care toată lumea o iubea. Am fost două dușmance, din clipa când ochii mei căzură pe fața ei, care m-a urât din prima clipă, fiindcă venirea mea pe lume însemna o piedică pentru libertatea ei desfrânată.

Mama nu mi-a rostit niciodată numele, fără a-l însoți imediat cu epitetul belea sau pacoste.

— Vino încoace belea, ca să te spăl! Du-te de-aici pacoste, nu te-aș mai vedea înaintea ochilor!

Și fie că mă chema sau mă alunga, totdeauna, totdeauna eram stâlcită în bătăi, luată la palme, trasă de păr. Tot timpul copilăriei mele vânătăile nu mi-au dispărut de pe corp, decât ca să facă loc altora și n-a fost zi să nu fiu păruită. Toate astea, pe înfundate, în odaia cu ușa încuiată. Și vai mie, dacă, la început, mi s-a întâmplat uneori să țip: lungită la pământ, cu un puișor de pernă în gură, plăteam scump îndrăzneala de a fi țipat din pricina tăriei loviturilor date de mama.

— Cățea! urla ea. Tu ești nenorocirea vieții mele! Nu mă simt făcută să fiu mamă. Și tu te-ai răsucit pe măruntaiele mele, ca și cuscuta pe câmp! Mă culc cu tat-tău, pentru plăcerea mea, nu ca să dau viață unei stârpituri ca tine!

Tatăl meu… Voise poate să spună: *amantul ei*. Un animal superb, ca și mama, căsătorit și tată a trei copii. Cât despre mărturisirea că se culcau unul cu altul pentru plăcerea lor și nu ca să-mi dea viață, nu mă îndoiam deloc, întotdeauna, faptul se petrecea sub ochii mei și în urechile mele. Era ultimul reproș ce le-aș fi putut face, pentru că nimic nu mă distra, nimic nu-mi răscumpăra scandalurile îndurate, decât această „plăcere” a lor.

În realitate, nu era o plăcere, ci o turbare.

La patru ani, nu pricepeam nimic și mă înfricoșam în tăcere. De altfel, n-am înțeles ceva decât la sfârșit (un sfârșit care m-a surprins pe neașteptate, când aveam abia zece ani). Dar, neștiind, din naivitate, că turbarea lor avea un înțeles omenesc, cel puțin mi-am dat seama mai târziu că tot acel tărăboi nocturn n-avea să dărâme casa peste patul meu, cum mă temeam și că puteam să-i privesc și să trag cu urechea, fără nici o primejdie.

Stăpânirea brutală de a nu-mi da în vileag teama, lacrimile și nevoia de a cere ajutor, fură primul sentiment descoperit în leagăn, odată cu bătaia. Și

dacă unii copii cunosc întâi tandrețea vorbelor *mamă* și *tată*, eu m-am ales doar cu asprimea acelei teribile amenințări, care urma după palme: „*Sst! sst! Taci, sau te strâng de gât! Pacoste! Belea!*” Chipul care se apleca deasupra mea și gura care rostea aceste grozăvii, erau ale mamei. „Tata” nu se apropia de patul meu, nici să mă bată, nici să mă apere sau să mă mângâie. Eram inexistentă pentru el, ca și copiii lui legitimi. Vai! era un bărbat din același aluat cu mama.

Ghemuită sub plapumă și ținându-mi răsuflarea, îl vedeam intrând, noaptea târziu, om simplu, puternic, înalt, mustăcios, oacheș, cu sprâncenele încruntate și pălăria pe-o ureche. Mama îl aștepta, cu friptură rece și sticle cu vin pe masă, după ce frecase și lustruise totul. Îi sărea de gât cu ardoare și-l mușca până la sânge. El scotea primul răcnet. O mușca, făcând-o să urle la rândul ei. Asta era în loc de „bună seara”, sărutarea lor de bun-venit. Mi-amintesc că mai târziu mi-am putut da seama că taurii și vacile dădeau dovadă de mai multă gingășie, în dragostea lor.

Părinții mei aveau, de altfel, ceva din frumusețea și firescul acestor animale, ca și totala lor lipsă de rușine.

În timpul chefului, se comportau ca și porcii, prin felul lor grosolan de-a mesteca mâncarea. Apoi, pe măsură ce vinul li se urca la cap, ochii li se măreau, se holbau și luceau, umezi, ca ai vitelor în călduri. Pe drept cuvânt, era frumos să-i vezi, cu atât mai mult cu cât vara, cât și iarna, aveau obiceiul să se dezbrace în pielea goală, ceea ce îmi făcea o mare plăcere, deoarece trupurile lor, ca niște sculpturi, erau pline de grație, până în cele mai mici mișcări.

Găseam toate astea simple, firești, plăcute, distractive și făceam minuni de răutate ca să nu fiu prinsă în timp ce-i spionam, deși nu-mi dădeau atenție niciodată.

După chef, deveneau mai puțin simpli și mult mai zgomotoși. Ca doi cocoși superbi, se aruncau unul asupra celuilalt ca să se muște, alergau prin toată odaia, răsturnau mobilele și scaunele și se sileau care să muște mai strașnic, fără a fi mușcat (cred, însă, că aceiași plăcere aveau, și-ntr-un caz, și și-n celălalt). Totuși, dacă i se întâmpla mamei să nu izbutească de mai multe ori în șir, și adversarul o potopea cu mușcăturile, furia ei creștea într-atât că mă așteptam să înnebunească. De aceea, după atari eșecuri, mușcătura ei era și mai grozavă. Atunci tata mugea cu gâtul întins, ca un taur, o apuca pătimaș, ridicând-o în sus și plimbând-o în brațe, jur împrejurul odăii.

Singura clipă când îi iubeam în mod sincer, era când îi vedeam atât de frumoși, atât de mlădioși, atât de bine clădiți; el cu o coamă creață, ea cu părul despletit, amândoi cu pielea acoperită de zeci de urme vinete, de pe urma mușcăturilor.

După aceea nu-i mai iubeam. Stingeau lampa și gemeau ca bolnavii. Nu-mi puteam da seama ce se petrece și asta mă întrista.

Dar altceva decât tristețe îmi provoca sfârșitul acestor istorii nocturne, din care cauză începui să-i disprețuiesc.

După o scurtă ațipeală, auzeam glasul mamei.

— Ah!… Ce viață! Ce viață!… M-am săturat… Alege, dragă, alege între *ea* și mine… Așa nu se mai poate. Îmi pierd capul…

Era semnalul. De obicei, „tata” tăcea un lung răstimp, apoi:

— Nu mă plictisi… Nu pot să fac cum aș vrea… O știi prea bine…

Și, din vorbă în vorbă, iată-i în picioare. Aprind lampa. El se îmbracă, morocănos. Ea, în cămașă, nu-i dă pace cu ocările, până ce prima palmă îi răsună pe obraz. Apoi, timp de un ceas, loviturile și ocările plouă de ambele părți, deoarece mama era foarte curajoasă și voinică, din pricina muncii ei aspre.

Ah! Ce priviri necinstite, ce figuri oribile!… Atunci erau ca niște brute hidoase!… Tremurând de frică, mă întrebam în zori, când el pleca trântind ușa, câte vânătăi aveam să capăt în ziua aceea, eu, *cauza nenorocirii lor*.

Această viață de animale sălbatice s-a repetat mai des, în vremea când începusem să-mi dau seama. Și uneori, aproape în fiecare noapte. Mai târziu, de două ori pe săptămână, rărindu-se de la an la an, pe măsură ce certurile și bătăile creșteau în violență.

Mama era de-o gelozie sălbatică. Pentru a-i „trimite” rivalei boli ce nu se lecuiesc, mama îi arunca în curte, noaptea pe lună plină, broaște cu gura cusută, pline cu argint viu. Nevasta amantului ei se răzbuna, mânjindu-ne geamurile cu murdărie. Dimineața, trebuia să ajut la spălarea scârnăviilor, plângând de scârbă și mâncând bătaie.

Uneori, cele două femei se întâmpla să se întâlnească nas în nas, tot pândindu-se una pe alta. Atunci tot târgul se aduna să facă haz, deoarece, fără să-și pricinuiască prea mult rău, se trăgeau de păr și se scuipau în obraz. Dar tărăboiul era de neînchipuit. Și oamenii, care o iubeau pe mama pentru bărbăția ei, se întrebau cum poate o ovreică să adopte unele purtări josnice românești.

Căzu din ce în ce mai jos, până când o manie religioasă îi întunecă mintea, smintind-o de-a binelea. Odaia noastră fu năpădită de icoanele tuturor sfinților bisericii ortodoxe. Lumânări și candele ardeau peste tot. Popii apărură în odaia „ovreicii”. Și ovreica se boteză, nădăjduind „o schimbare” în purtarea amantului „creștin”, care-și bătea joc *de toate aceste basme popești*.

Desigur, o schimbare se produse, în sens contrar însă. Din curată și muncitoare cum era, mama deveni o habotnică murdară, nepăsătoare, leneșă. Ne năpădiră păduchii în cap. Sărăcia ne puse la post, atât de drag popilor, când e vorba de oițele lor. Amantul mai veni o dată sau de două ori, găsi că mama „începe să devină o nevastă ca oricare alta” și o părăsi.

Aveam nouă ani. Îndobitocită din cauză că fusese părăsită, frumoasa Adela de odinioară nu mai făcea altceva decât să bată străzile, pândind trecerea omului ei, pe care-l ruga în genunchi să se înapoieze „măcar o dată”, sau cel puțin „pentru ultima oară”, în timp ce eu umblam din casă în casă, în zdrențe, în căutarea unui codru de pâine.

Într-o seară, îi surprinsei stând de vorbă la colțul unei străzi. Mama era beată:

— Vino, dragul meu… vino… sau mă spânzur.

Cuprins de milă, el îi spuse cu duioșie, mângâindu-i mâna:

— Sărmană Adela!… Mi se rupe inima de tine… dar, vezi, duhnești a țuică, ca o rachigiță… Și-i atât de murdar la tine!

Fu ca o lovitură de bici. Mama își vându ultima bijuterie, o brățară frumoasă, curăță casa, se făcu frumoasă, aproape seducătoare și izbuti să-și readucă „drăguțul”.

Era toamnă… Frigul ciupea destul de tare și mama aprinse focul. Din patul meu, cu ochii-n patru, aș fi fost fericită să-i pot vedea iubindu-se „încă o dată”, dar tocmai în seara aceea, după un lung răstimp de pace, mama mă bătuse crunt, pentru o nimica toată și mă trimisese la culcare, cu stomacul gol. Așa că, văzându-i înfulecând gâsca friptă, înghițeam în sec și-i uram de moarte.

Săracii! De unde să bănuiască că pentru ei moartea era atât de aproape!… Ar fi fost și pentru mine, dacă purtarea lor haină nu m-ar fi ținut trează, salvându-mi viața, pentru că, flămândă, n-așteptam decât clipa când să-i văd adormiți, ca să mă reped la resturile îmbelșugatului lor ospăț.

Această clipă sosi, puțin după miezul nopții, după tărăboiul obișnuit, când mama dovedi pentru ultima oară că – deși stăpânită de ideea morții –

nu prindea muște, când făcea dragoste.

Se culcaseră într-o stare, cum nu-i mai văzusem: buimaci, mătăhăind. El mai ales, părea să aibă un cap de plumb; îl auzii sforăind, primul, fiindcă, la începutul somnului, sforăiau amândoi. Tocmai voiam să alunec din pat, ca să mă duc pe dibuite și să șterpelesc o bucată de friptură, pe care pusesem ochii, când mama se sculă și făcu lumină. Închisei repede ochii, făcând pe moarta. Ea se aplecă asupra mea – îi simțeam sudoarea de nesuportat – apoi o auzi ieșind și împiedicându-se prin curte, de unde venea zgomotul unei ploi cu găleata.

Întârzie mult. Când se înapoie, puse ceva greu jos. Stinse lampa și se vârî în pat numaidecât.

Atunci deschid ochii, ca să văd ce a adus, dar, în aceeași clipă, mă amețește un miros de gaz. În mijlocul odăii, cufundat în beznă, clipește un sâmbure de foc, care aruncă scântei ce trosnesc. Îmi spun, neștiind deloc că te poți omorî cu mangal: „I-a fost frig și-a aprins focul, dar de ce nu în sobă?” Mă doare capul!

Pe întuneric beznă, mă scol și ascult. „Tata” sforăie într-una; mama nu mișcă; și jeraticul licăre din ce în ce mai tare, trosnește și miroase îngrozitor. Nu mai avui poftă să mănânc, ci să vărs.

Sar din pat, ușurel îmi strâng hainele, nu uit bucata de gâscă friptă, apoi deschid ușa și părăsesc odaia, cu băgare de seamă. Și pentru ca ei *să poată dormi și să nu le fie frig* – gândesc eu – închid ușa la loc, de teamă să nu fiu bătută a doua zi, mai crâncen ca de-obicei.

N-am mai fost bătută, fiindcă a doua zi eram orfană, scăpată de la moarte, datorită cruzimii mamei care mă trimisese la culcare fără să mănânc.

După o noapte petrecută în fânul din grajd, intrai dimineața, sfioasă, în odaia noastră, însoțită de o vecină: mama și *grecul* ei muriseră asfixiați.

Rostind ultimul cuvânt al povestirii sale, Neranțula făcu o săritură în mijlocul încăperii.

— Iată! spuse. *Multe li se vor ierta, fiindcă mult au iubit!*

Și luându-ne de gât și sărutându-ne:

— …O să mi se ierte și mie, multe…?

Epaminonda, cu privirea rătăcită, se gândea aiurea. Se gândea la ceea ce mă gândeam și eu. Și rosti, din vârful buzelor:

— Tatăl tău era, deci, grec…

Nerançula tresări:
— Grec? N-am spus asta!
— Ba da… susţinui, ai spus: „Mama şi *grecul* ei erau morţi…”
— Şi ce vă pasă vouă de asta! strigă întărâtată.
Ne păsa mult. Ştia, ca şi noi, că ghicitoarea din baltă, citindu-i în palmă, îi spusese: „Viaţa îţi va fi îngrozitoare. *Soarta ţi-e legată de un băiat care e din neamul tatălui tău*”.
Deci, acest băiat era Epaminonda. Eram convins. Şi Epaminonda, la fel. O vedeam din privirea lui, devenită aproape neîndurătoare cu mine, spunându-mi răspicat: *„Dintre noi doi, eu sunt din neamul tatălui ei. Soarta Neranţulei este deci legată de a mea. Ea este a mea*”.
Din acea clipă, simţii că nu trebuie să mă mai bizui pe afecţiunea prietenului meu. Uniţi timp de cinci ani în suferinţă, nu mai puteam fi alături în această bucurie sfâşietoare, unde patima cărnii şi prietenia curată se vrăjmăşesc. Epaminonda redevenea potrivnicul meu din vremea canalizării oraşului, când ne cunoscusem pe marginile unui şanţ, care-i fu fatal Neranţulei. Şi astăzi, un alt şanţ – „Şanţul fetelor” din Brăila – ne aduna iarăşi pe tustrei. Pentru cât timp? În ce fel? Şi pentru care dintre noi trei acest Şanţ fi-va fatal?

Rămaserăm pe gânduri, fiecare cercetând prăpastia sorţii comune, când ne trezi un brutal toc-toc în uşă. Neranţula deschise. Cumplita ţaţă reapăru. Ni se adresă, îndată, fornăind şi apăsând cuvintele:
— S-a împlinit ceasul, domnilor! Taxa, vă rog!
În faţa acestei sălbatice şi neaşteptate chemări la realitate, prietena noastră împietri. Ai fi crezut că asta i se întâmpla pentru prima oară. Ne scotocirăm repede prin buzunare, aruncarăm codoşcăi scumpa-i taxă, şi-o alungarăm. Ieşi, săltându-şi monedele în palmă.
Ziua scădea pe tăcute. Neliniştea ne doborî. Timp de-un ceas, nimeni nu suflă o vorbă. Neranţula pe patul ei, Epaminonda şi cu mine pe divane, fumând ţigară după ţigară, ferindu-ne de ciocnirea privirilor noastre. Atmosfera era atât de împovărată, încât Leu, scos din sărite, căsca şi lătra într-una.
— Du-te la plimbare! îi spuse, în sfârşit, Neranţula. Câinele pricepu de-ndată şi sări cu amândouă labele pe clanţa uşii, care se întredeschise. Îşi vârî botul în deschizătură şi se prelinse afară.

Abia ieșise, când un zgomot de cârje, lovind podeaua, se auzi prin ușa deschisă. Nerançula aprinse lampa mare a policandrului cu gaz, alergă și-l întâmpină cu brațele deschise pe cel ce mergea în cârje. Curată arătare.

Un om tânăr, cam de aceeași vârstă cu noi, dar care nu era decât un schelet, cu pielea tăbăcită, ochii adânciți în orbite – deși frumoși, visători – mustața nu mai groasă decât sprâncenele, nasul străveziu și buzele acoperindu-i frumoșii dinți, ca două lipitori flămânde. Râdea cu pălăria în mână, un râs sincer care-mi merse drept la inimă.

— Ei bine, Aurel! zise Nerançula, prietenoasă, conducându-l la fotoliu. Te-ai distrat bine în societatea unde-ai fost?

Cu glas gâfâind, în care simțeai urmele unei melancolice păreri de rău, schilodul răspunde:

— Bine?… Nu te distrezi bine, când ești în halul meu și într-o „societate” de oameni care n-au decât milă pentru mine…

Rostind acestea, își rostogoli privirea mirată asupra noastră. Dându-i explicații, Nerançula ne puse și pe noi pe gânduri:

— Sunt doi prieteni, doi prieteni vechi, pe care n-ai să-i recunoști. Dar îți vei reaminti de ei, dacă-ți spun că bărboșii ăștia sunt Marco și Epaminonda, cei doi băieți cumsecade care veneau joia și duminica la spital, când aveam capul spart.

La aceste cuvinte, fața schilodului se întunecă, sincer întristat.

— Ah!… da, mi-amintesc, apoi… Pentru mine ți-ai părăsit cei doi prieteni… Acum… lăsați-mă. Nu mă așteptam la surpriza asta…

Cu atât mai mult nu ne așteptam noi… Acest schilod… Nerançula ne părăsise pentru el!… De ce?

Privirile noastre, care exprimau dorința de-a afla adevărul, se opriră pe fața ei emoționată. Nerançula închise încetișor ochii, în semn de consimțire și-l ajută pe Aurel să se îndrepte spre ușa care rămăsese deschisă, dar, tocmai în clipa aceea, cadrul ușii fu astupat în întregime de teribila țață:

— Cum asta, copiii mei? Vă distrați cu ușa deschisă? miorlăi ea.

— Despre ce-i vorba? Despre taxă? întrebă Epaminonda cu o voce înfundată.

— Ei, da, băiatul mamei! Sunt două ceasuri, de când v-am lăsat în pace.

Nerançula scoase un răget de vită înjunghiată. Îl lăsă pe schilod și se repezi la sertarul unui scrin, apucă în pumn tot felul de bijuterii și le aruncă dintr-o dată în obrazul patroanei sale:

— Na! Scroafă puturoasă! Satură-te de taxă! Și lasă-ne în pace până mâine dimineață!…

Apoi, apucând din nou brațul lui Aurel, dispăru cu protejatul ei.

Țața păli și se sprijini de pervaz:

— Ah! Asta-i culmea! Nimeni n-a îndrăznit să-mi zică „scroafă puturoasă”! Și dacă ați ști ce bună am fost, ce bună sunt cu acest copil! Fără mine, ar fi ajuns o culegătoare de zdrențe… Ce rușine! Doamne!… Am tot dreptul să-mi cer taxa. Mi-e datoare o groază de bani, e atât de risipitoare… Doamne! Doamne! Ce rușine!

Adunarăm bijuteriile risipite pe jos, punând apoi în palma „generoasei” codoașe o hârtie de o sută de lei. Îi spusei:

— Du-te, madam, și de-acum încolo să nu te mai întorci!

— Cum „să nu mă mai întorc”? se oțărî codoașa. N-ați fi vrând să-mi sechestrați, pentru o hârtie de o sută, cea mai frumoasă dintre fetele mele? Se află în salon trei domni, „*bine*”, care o vor. N-o vor decât pe ea. Și doar sunt clienți care plătesc băuturi scumpe pentru toată lumea, nu ca voi…

— Dar, madam, noi nu suntem clienți…

— Nu sunteți clienți? Atunci ce? Amanți de inimă? N-admit așa ceva în casa mea! Și, colac peste pupăză, doi! Ah, nu! Mă faceți să râd!… Ia ascultați-mă puțin, despre Anicuța asta! Mai întâi, să-mi plătească cele patru mii de lei ce-mi datorează, și p-ormă, treaba ei, dacă vrea să meargă pe veresie!

Și țața plecă, trântind ușa. Rămași singuri, eu și Epaminonda ne priveam, uluiți.

— Patru mii de lei, *more*, Marco!

— Patru mii de lei, Epaminonda!

— Biata Anicuța!

— Scumpa Nerantula!

— Niciodată n-o să putem plăti o sumă atât de mare!

— Niciodată!

— Totuși, trebuie, Marco!

— Desigur, trebuie, Epaminonda!

Pe vremea aceea, nici un negustor de portocale nu avea două sute de poli de aur în buzunarul său. Cu atât mai mult noi, deși eram stăpânii a două proprietăți, care ne dădeau putința de-a trăi. Da, puteam trăi, dar nu la preț de-o sută de lei pe zi, pe care trebuia să-i dăm țaței, ca să ne lase în pace

lângă Nerantula noastră, lângă Anișoara ei pe care domni „bine” o așteptau în salon!

— Eu nu mai plec de-aici! izbucni Epaminonda, pipăindu-și cuțitul ascuns la brâu.

Și îndată hotărârăm să vindem fiecare câte o proprietate, ca să plătim datoria Nerantului și s-o scăpăm de Șanț. Apoi…

Tot așa de repede, fiecare cercetă gândurile celuilalt, spre a afla ce socoteli avea cu Nerantula, odată eliberată.

Sărmană și sublimă tinerețe! Nu mai tu știi să iei, repede, cele mai imposibile hotărâri. Numai tu închizi ochii, în chip încântător, în fața crudei realități.

Deoarece era vădit că-n ziua când Nerantula ar fi fost liberă, nu puteam „*împărți două paie la trei măgari*”, cum spune proverbul, și nici o femeie cinstită la doi bărbați cinstiți. Dar ziua aceea era departe de-a fi realitate. În așteptarea ei, furăm fericiți s-o putem sechestra pe prietena noastră, s-o privim, s-o ascultăm.

*

— Oh! zise Nerantula, la înapoiere. Sunt sigură că *ea* v-a îndrugat că o cost patru mii de lei. Așa spune la toată lumea. Și fiecare îi dă câțiva poli, ca să-mi scadă din datorie. Dar datoria nu scade… O cunosc, ce poamă e!

E drept, mi-a împrumutat bani frumoși, într-o vreme când, neștiutoare, credeam în dărnicia oamenilor… Dealtminteri, nu erau pentru mine. Ci pentru Aurel, pe care speram să-l pot vindeca. Ah! cât mă dor toate astea!

L-ați văzut pe bietul Aurel. A fost victima unui accident, asemănător cu al meu. Cam cu un an înaintea mea a căzut și el în șanțul acelei canalizări. Și din căderea asta, care i-a atins măduva spinării, s-a ales cu picioarele paralizate. Afară de-asta, suferă de o tuberculoză moștenită.

Dar ce fire fericită!… Nici o văicăreală, nici un geamăt, nici o proastă dispoziție. A fost bolnavul cel mai prăpădit din secția noastră de chirurgie. Și totuși, așa schilod cum era, înveselea tot spitalul și făcea servicii oricui îl ruga!… La cutare, care avea brațul legat, se ducea regulat și-i răsucea țigări, altuia, care nu se putea mișca, îi da să mănânce, îi sufla nasul, îl scărpina când avea poftă; celor neștiutori de carte le compunea scrisori, care smulgeau lacrimi, când era vorba de „ciupit” un părinte, sau stârneau hohote de râs, când trebuia să dea curaj „scumpilor bolnavi” din spital. În

sfârșit, cum fiecare bolnav avea nevoie de câte ceva de la cantină, Aurel, omul fără picioare, își punea traista de gât, își lua cârjele și alerga după cumpărături. Nu era îngăduit. Dar cine putea fi aspru cu îndatoritorul Aurel! Toată lumea îl iubea, de la medicul-șef până la servitori.

— Au-re-e-e-le! striga o infirmieră. Bolnavul de la 7 nu vrea să facă pipi! Vino să-l ajuți să facă!

Nu era nevoie să se înțepe bășica încăpățânatului. Era de-ajuns ca Aurel să imite pe domnul administrator, când e supărat. Or, administratorul spitalului era ființa cea mai posacă de pe lume, având și ticuri cu duiumul. Totul se mișca la el: nasul, ochii, urechile, barba, buzele, umerii și chiar pielea capului. Mișca din ele, ori de câte ori nu se afla în toane bune, ceea ce la el era firesc. Dar, îndată ce un lucru îl zgândărea, toanele i se prefăceau în mânie, cu o iuțeală nebună, cuprinzându-i întreaga fire. Adesea chiar limba „i se arăta în poartă”, cum spunea Aurel, singurul în stare să-l imite pe amuzantul administrator, „tatăl bolnavilor”, într-una nemulțumit de serviciu. În fond, era om cumsecade. Într-adevăr, când Aurel se hotăra (foarte rar) să-l imite pe șeful nostru suprem, toți internii și infirmierii se adunau în jurul lui, se strâmbau de râs, la urmă, zicând:

— Pe onoarea mea, am făcut pe mine!

Dar Aurel ne făcea servicii, ca nimeni altul. Se știe că în spitale mâncarea e pe sponci, mai ales pentru bolnavii care n-au decât fracturi. Și cum Aurel curăța singur jumătate din zarzavatul spitalului, tot distrându-i pe bucătari, ne aducea, cât ai clipi din ochi, tot ce doream, spre a ne astâmpăra foamea. Fiind la bucătărie ca la el acasă, își păstra pentru sine și fără să se sinchisească toate acele bunătăți pe care slugile le șterpeleau în nasul administrației și, desigur, în dauna bolnavilor. Le împărțea tuturor, fără predilecție, ferindu-se ca cineva să devină gelos. Era cinstit, se gândea la toți nenorociții, dovadă acest caz: într-o seară, un biet țăran fu transportat cu patul său în camera mortuară. Se credea despre el că o să moară. Își pierduse cunoștința. I-au pus o candelă la căpătâi, o cruce pe piept și-l lăsară în plata Domnului, departe de ceilalți bolnavi, pe care agonia lui i-ar fi putut speria. Infirmierul nostru ne asigură:

— O să moară în noaptea asta!

Aurel nu fu de aceeași părere și, către miezul nopții, se duse la bolnavul lăsat în părăsire. Aici, surpriză: mortul înviase! Și primul său cuvânt fu să ceară „puțină varză acră”.

— Mor de poftă! i-ar fi spus prietenului nostru, care alergă să-i caute o farfurie plină, să i-o dea, și să-l culce din nou, fără ca nimeni să știe ce s-a întâmplat.

Vai! povestea asta avu o urmare tragicomică. Dis-de-dimineață, infirmierul nostru, ducându-se să-și caute mortul pentru a-l transporta la morgă, deschizând ușa, se întâlni nas în nas cu el:

— Încă puțină varză acră, dragă domnule! îi strigă mortul.

Infirmierul o luă la goană, străbătând spitalul și curtea, urlând îngrozitor, și nu se opri decât la el acasă, nemaivrând să se înapoieze la serviciu. Din acel moment, căzu într-o melancolie ipohondrică; a ajuns o povară pentru ai săi, în timp ce țăranul, pe care voia să-l ducă la autopsie, este voios și mănâncă varză acră, ori de câte ori îi poftește inima.

Puțin mai apoi, după această întâmplare, Aurel deveni celebru, datorită unei isprăvi nemaipomenite. Spitalul avea o secție de nebuni și într-o zi unul din ei deveni furios. Hotărâră să-l trimită într-o casă specială, dar cei doi gardieni, ce trebuiau să-l lege, nu îndrăzneau să se apropie de nefericit, care amenința că „va omorî toți balaurii”, cu un drug de fier smuls de la fereastră. Aurel apăru brusc în pragul ușii și îi arătă nebunului un lanț lung de aur, ce-l avea totdeauna în buzunar. În fața bietului schilod, încovoiat pe cârje, nebunul rămase uluit și scăpă drugul de fier din mână.

— Nu vrei, prietene, să-ți pun brățara asta? îi spune Aurel, jucându-i lanțul strălucitor.

— O brățară?… urlă nebunul… Bineînțeles că vreau o brățară, dar balaurii ăștia vor să mă înghită!

— N-or să te înghită, dacă vei avea la mână o brățară de aur! Dă-mi mâinile!

Nebunul se apropie supus, cu ambele mâini întinse. Aurel îi puse cătușele încetișor, spunându-i apoi:

— Acum hai să fugim de balaurii ăștia. Hai cu mine. Trăsura mea ne-așteaptă afară… Hai, repede!

Totul se petrecu, cât ai clipi din ochi.

Îl întrebai pe Aurel, după această uimitoare și îndrăzneață lovitură:

— Și dacă nebunul te-ar fi omorât cu drugul de fier?

— Mi-ar fi făcut un bine! răspunse bietul băiat.

Acest răspuns mă întristă nespus. Pricepui că în realitate nu era atât de vesel pe cât părea. Și de-atunci, l-am iubit pe Aurel ca pe un frate și m-am legat de el. Ne-am deschis, unul altuia, inimile, povestindu-ne copilăria. A

lui era la fel de cenușie, la fel de pustie, ca și a mea. Nici el nu mai avea părinți, pe nimeni în lume care să-l iubească sincer.

Într-o zi, exclamă:

— În spitalul ăsta sau în altul îmi voi petrece de-acum încolo viața…

Ah! câte lacrimi n-am vărsat împreună, departe de orice privire. Și cât de nenorociți ne simțeam, la gândul că ne vom despărți în curând!

Atunci, ne-am înțeles să părăsim spitalul într-o noapte și „să fugim în lume”.

Îmi spunea:

— Voi cerși… Nu vom muri de foame!

— Iar eu am ceva bani puși de-o parte și mâini gata să facă orice, adăugam.

— Vom trăi ca frate și soră, nu-i așa surioară?

— Da, Aurele!

Îmi spunea „surioară”, ca și astăzi de altfel, fiindcă, la spital, ca peste tot în Brăila, nimeni n-a știut cum mă cheamă, neavând acte.

Și într-o seară, când toate luminile erau stinse, am alunecat ca două umbre, de-a lungul zidurilor, ne-am strecurat prin spărtura gardului vechi ce înconjoară spitalul și am pornit fără să ne observe cineva.

Fugeam de voi, cu mare părere de rău, deși încredințată că dragostea lui Aurel era mult mai frumoasă decât a voastră; dragoste frățească, pe care n-o interesa femeia, și curată, așa cum a rămas până azi. Vă știam violenți, gata să vă omorâți din cauza mea. Mi-ar fi fost greu să aleg între voi doi. L-am ales pe Aurel, copil blând, infirm, fără sprijin, condamnat la viață veșnică de spital. Și crezând că vă fac un bine, punând capăt unei situații imposibile, am dispărut cu Aurel „în lume”.

Lumea… A fost bun cu mine, de ce n-aș mărturisi-o? Sau, dacă vreți, a fost așa cum îl vedeți, așa cum nu poate să nu fie, dacă în viață totul depinde de ceea ce îi cerem. Și numai Dumnezeu știe cât mă mistuia dorința de a-i cere porții duble! De asemenea, trebuie să spun că ocazia se prezentase și că ea a fost, într-o oarecare măsură, cauza acestei dorințe.

Era în vremea când ne aflam retrași la Galați, orașul meu natal. O prietenă a mamei, bună croitoreasă, ne găzdui. Ca să-mi agonisesc pâinea, mi-a cerut să-i dau o mână de ajutor. Era singură, cam zgârcită, foarte adesea tristă, dar, în general, suflet bun. Aurel îi deveni un tovarăș vesel, la domino. Leu, pe care-l luasem cu mine, o înveselea nespus. Și un timp, tustrei făcurăm viața mai veselă în acest cămin de fată bătrână, înăcrită.

Dar cât de greu este să fii fabricant de veselie, pentru un prieten care se întristează la tot pasul! În sărăcie, ca și în belșug, nimic nu te scârbește mai mult, decât să trăiești alături de un tovarăș, care se prăbușește, îndată ce-i dai drumul o clipă, ca să-ți ștergi fruntea.

Bunul Aurel, atât de neobosit în a distra pe oricine, îmi spuse, după un an de ședere la domnișoara Caterina:

— La spital, barem, bolnavii stau în pat. Afară din spital, trebuie să-i ții în brațe. Nu-i tocmai plăcut, să-ți petreci vremea astfel.

La capătul celui de-al doilea an de croitorie, învățasem să conduc singură micul atelier al domnișoarei Caterina, care acum scotea ahuri și ofuri, pe toate tonurile și în toate colțurile casei. Situația începuse să devină de nesuferit; Aurel își pierdea voia bună. Amândoi trecusem de șaptesprezece ani și curajosul meu prieten se străduia din răsputeri să încropească ceva, ca să câștige un ban. Izbuti în ceea ce a fost pasiunea sa din totdeauna: desenul, pictura. Portretele, acuarelele sale găsiră cumpărători:

— Pomană pentru un schilod! o spunea, în zeflemea. La fel de bine, aș putea să-i „împachetez” cu orice: cremă de ghete, șireturi, păpuși pe sfoară…

Nu cunoșteam deloc Galații. Îi părăsisem pe când aveam abia șase ani, plecând cu mama. Dar Aurel, deștept, drăgăstos și înzestrat, izbuti să se facă repede iubit și încurajat de oamenii cu vază din oraș. Și tocmai când ne gândeam să părăsim moara noastră de măcinat tristețe și să ne croim un drum aiurea, numai pentru noi singuri, deodată un curent de veselie năvăli în casa domnișoarei Caterina, luându-ne pe toți valvârtej.

Acest vârtej era *lumea!* Lumea cu partea ei de frumos și urât. Lumea cu binele și răul ei, lumea așa cum e.

Și lumea asta se înfățișă într-o zi în persoana unei cliente bogate și cu „recomandații bune”; o doamnă elegantă de-o anumită vârstă, încărcată cu bijuterii și darnică, de-ți dădeau lacrimile. Cât ai înghiți un șerbet, comandă patru rochii, nu se tocmi deloc și achită totul înainte, deși nu i se ceruse decât acontul obișnuit, dar…

— Cine-i copilul ăsta frumos? o întrebă pe domnișoara Caterina, arătându-mă.

— Ah, scumpă doamnă! O biată orfană, nepoata mea…

— Cum o cheamă?

— Anicuța.

Recomandându-mă ca pe o nepoată a sa, domnișoara Caterina mințea cu știință. În ce privește numele de Anicuța, buna ei credință era victima unei confuzii nostime. După zece ani, și-a adus aminte de mine, dându-mi numele mamei. Lovindu-și palma cu fruntea, exclamase: „Ah, Doamne! Tu ești *Anicuța!*”

Stăpânindu-mi râsul, fusei mulțumită de noul meu nume, lăsând-o să mă cheme astfel.

— Ei bine, domnișoară Anicuța, reluă mărinimoasa clientă, dacă o să-mi faci rochii frumoase, te voi mulțumi cum trebuie.

Apoi, întorcându-se spre Aurel și desenele sale, exclamă:

— Cât talent are tânărul ăsta! E tot o rudă de-a dumitale, domnișoară Kati!

— Da-a-a, doamnă! Săracu'! Și el mi-e nepot, tot orfan, ca să nu mai vorbesc de infirmitatea lui!

— N-are leac?

— Vai, nu!

— Niciodată nu poți fi sigură… Trebuie încercat la București, cu doctori mari.

Și mărinimoasa doamnă, alegând apatic câteva desene și pânze, îi dărui lui Aurel o sumă a cărei rotunjime mă făcu un timp să tighelesc alandala la mașina de cusut.

— Ce inimă!.. Ce inimă!… exclama neîncetat domnișoara Caterina, după plecarea extraordinarei doamne. Copii, ăsta-i norocul vostru. Vouă vă datoresc această minune, fiindcă eu n-am cunoscut niciodată asemenea noroc!… Și am presimțirea că doamna Pavlic o să vă schimbe viața!

— Numai de-ar fi în bine, *tanti!* rosti Aurel, deschizându-i brațele. Poate că, până la urmă, ne vom alege fiecare cu o partidă frumoasă și vom juca chindia!

— Pe legea mea, nu mi-ar displăcea deloc. Încă aș mai putea face fericit un bărbat, și pentru asta m-aș lăsa păgubașă de mândria mea de odinioară.

Sărmana domnișoara Caterina! Mă gândii la vorbele ei mai târziu, când prăbușirea noastră fu o realitate… Mândria se pedepsește în viață! Și nu mai poți să fericești pe nimeni, în ziua când nu mai ai *nimic de dat*; smochina, care stă țeapănă în vârful copacului către care nici o mână nu se

întinde s-o culeagă, sau nici o gură nu se apropie s-o muște când este coaptă, se usucă, se întărește și moare contemplând cerul.

Să dai, să dai, iată marea fericire a vieții. Să dai mai ales la timp, fiecare lucru la vremea lui. Să dai râsul, să dai lacrimile… să-ți trăiești avânturile, să-ți trăiești durerea… Să înhați raza de bucurie care fuge, să-ți arăți dinții frumoși în râsul pe care niște ochi umezi ți-l cerșesc, și apoi, apoi să plângi nebunește, din toată inima, sătulă de bucurie! Să plângi, un timp… și apoi să râzi.

Deodată, Nerantula se opri, cu privirea ațintită asupra lui Epaminonda. Abia atunci observă că acesta avea o privire de nebun și-și încleștase fălcile, să le fărâme.

Se făcuse târziu… Toată casa dormea. O liniște care-mi dădu fiori.

— Continuă, prietenă! spusei.

— Nu pot, îmi răspunse, încetișor. Mi-e teamă de Epaminonda!

Celălalt schiță un zâmbet, care mă înfricoșă și pe mine.

— Nu-i nimic, *more*, Nerantachi… Acum mergi până la capăt!

— Nu-i nici un „capăt”! murmură ea.

Ceea ce urmă, fu povestea scurtă și neroadă a tuturor fetelor.

Doamna Pavlic reveni întovărășită de doi bărbați, meșteri în arta de-a răsuci capul, atât fetelor tinere cât și celor bătrâne. Poate că n-a fost o înșelătorie sadea, deoarece i-am văzut pe chipeșii răpitori suferind și risipind banii, cum n-o faci când ești pe de-a-ntregul prefăcut…

Mai degrabă, aş putea spune, o încâlceală de neînțeles pentru mine. Nu-mi plăcea nici unul dintre ei. Domnișoara Caterina îi iubea pe amândoi, iar doamna Pavlic pe toată lumea! Aurel putea face desene și acuarele, câte erau gata să-i cumpere. Și iată-ne pe toți, inclusiv Leu, plecați spre București, unde cei doi spuneau că vor face totul spre a-l vindeca pe Aurel. Într-adevăr, fu primit într-un spital vestit. Timp de trei luni, l-au întors pe toate părțile, pentru ca la sfârșit să-i dea drumul, fără vreo altă îmbunătățire decât două cârje noi, în locul celor vechi.

În vremea asta, nouă, celor de-afară, ni se făgăduia marea cu sarea, arătându-ni-se tot ce era de văzut, de plimbat, de gustat. Treceam cu vederea peste înșelătoria care devenea tot mai vădită. Băui, în treacăt, până la fund cupa cu nectar și-mi spuneam cu ochii închiși: „Așa, cel puțin voi

cunoaște tot, nu voi jindui nimic și nu voi ajunge niciodată urâtă și tristă ca domnișoara Caterina”.

La rândul ei, nici domnișoara Caterina nu-și închisese ochii. Îi deschisese zadarnic, în căutarea unui bărbat printre cei doi cheflii, socoti, scontă, făcu mofturi, ca să se trezească până la urmă singură, într-o odaie de hotel.

Cât despre mine, continuai, cu toate pânzele sus! Fiindcă între croitorie și ceea ce aveam, nu s-a găsit nimeni care să-mi dea o primă de încurajare la muncă cinstită, îndemnându-mă să mă reîntorc la ac.

Barem acum fac ce-mi place și nimic nu mă scârbește. Mi se dă în continuare și dau, ca și când aș fi în vremea primelor elanuri.

Și așa va fi, până în ziua când voi fi dat totul, odată cu viața mea!

Epaminonda arăta ca un strigoi în năvalnica lumină a zorilor de vară, care începuseră să albească geamurile. Buzele-i uscate erau întredeschise. Ochii țepeni, ca și întreg corpul, păreau ca de mort. Nările i se lipiseră. Barba și părul, de obicei atât de sclipitoare, i se năclăiseră.

Neranțula îi sări de gât și-l sărută:

— Hai, prietene!… Să uităm toate astea!… S-a făcut ziuă. O să dormim puțin. Voi pe divane; eu în pat, cu Leu, prietenul meu din copilărie, pe care n-o să fiți geloși! Apoi, cum e și drept, va fi rândul meu să vă ascult, iar al vostru să-mi istorisiți bucuriile și suferințele! Haideți!

Zgâlțâit de prietena noastră, Epaminonda, țeapăn, se clătină ca un manechin. Neranțula nu băgă de seamă. Mă hiritisi cu aceleași mângâieri, apoi, veselă, ridicându-și fusta până la genunchi, începu să sară între cele două divane, împărțindu-ne sărutări, la fiecare săritură:

Neranțula fundoti!
Neranțula fundoti!

Dar, la a patra săritură, pe când se întorcea cu spatele la Epaminonda și se avânta spre divanul meu, un țipăt îngrozitor răsună în toată casa. Abia avui vreme să prind în brațe pe frumoasa noastră Neranțula, înjunghiată de cel care-i era ursit, de sărmanul Epaminonda.

Partea a treia

Opt ani trecură… Opt ani împovărați de întreaga mea avuție sufletească…

Și cât aș vrea acum, să-mi fie îngăduit să mă tângui și eu puțin!… Da, să mă tângui. Să scâncesc! Să spun ce sunt: *un biet om împovărat de această apăsătoare avuție, pe care nimeni n-o vrea!*

Comoară nesecată și copleșitoare… Mină de dragoste, tânjind după cazmaua adevăratului minier, care întârzie s-o cerceteze, care întârzie s-o facă să înflorească la soare și să trăiască întreagă acea viață scăldată de lumină.

Hei! sărmani oameni cumsecade! Viermișori care nu înțelegeți decât să vă sorbiți fericirea voastră stătută; care nu bănuiți deloc nemărginirea Oceanului și nici măreția vieții; pe care soarele nu-i atinge, iar furtuna nu-i tulbură… Dacă Dumnezeu v-a dat inimă și minte, a făcut-o tocmai ca să vă dovedească, cu vârf și îndesat, că asta nu înseamnă nimic. Sau, dacă vreți, că-i folositor să simțiți arsura divinei sale ironii, alături de balsamul strălucitoarei sale mărinimii.

Viermușorilor! Oameni cumsecade, vrednici de milă! Un nimic ce vă atinge ușor, în treacăt, face ca nimicul care sunteți să vă dea un pas îndărăt… La voi, totul este teamă, bucuria ca și suferința… Nici un chiot de plăcere, care să răzbată până la ceruri… Nici un răcnet, care să răsune în adâncuri… Lipsiți de cea mai mică expresie a feței și orbi până-ntr-acolo încât nu vă recunoașteți unul pe altul, fiți fericiți, viermușorilor! Dar, mă întreb, dacă prudența voastră nu-i mai degrabă un beteșug al inimii, decât o plagă a creierului. Sărmanii de voi, oameni cumsecade!

*

Doi ani după drama din Șanț, îngropai aici, în Alexandria Egiptului, biata coșniță trupească în care bătuse marea inimă a prietenului și artistului necunoscut, care fusese Aurel, șchiopul.

Pentru că inima lui Aurel fu acea care primi lovitura de pumnal dată Nerancțulei. El fu cel care căzu, ca să nu se mai ridice.

După ce se luptase între viață și moarte, Nerantula birui, își uită suferința. Și când judecătorii lui Epaminonda veniră s-o interogheze la patul ei de suferință, ea se recunoscu vinovată în întregime.

— Eu l-am scos din sărite, întrebați-l pe Marco! Nu trebuie să-ți povestești aventurile amoroase, în fața celor care te adoră. Și niciodată nu trebuie să săruți doi îndrăgostiți deodată. Dar, ce vreți?! Dacă aș fi fost atât de înțeleaptă, n-aș mai fi fost *eu!* Și mă simt foarte bine, așa cum sunt… Cu atât mai rău!

Confruntată cu Epaminonda, adus în fiare, la spital, Nerantula le puse capac la toți: sărută mâinile ferecate ale călăului, spunându-i în fața judecătorilor:

— Iartă-mă… Nu știam că mă iubești atât de tare!

Dar nenorocitul nu mai avea nevoie ca propria-i victimă să-l ușureze de povara crimei sale: doctorii îl declarară iresponsabil. Și se va vedea cât de colo, că așa era… Mut, nepăsător până-n clipa acelei confruntări, îndată ce auzi rugămintea nebună a celei care îi era patimă tiranică, Epaminonda izbucni în lacrimi, îngenunche la picioarele patului ei și începu o scurtă tânguire, pe care avea s-o murmure tot restul vieții sale:

– Aman, bre! Aman, bre! Aman, bre!

Epaminonda mai putea plânge.

Aurel, deloc. Făcea parte dintre acele ființe la care lacrimile se revarsă asupra inimii, rozând-o, oprindu-i bătăile.

Mi-am dat seama, îndată, de acest lucru. Și îndeplinii o dorință a Nerantulei, dorință care era deopotrivă și a inimii mele.

În ziua când mi se îngădui s-o văd, la spital, primul ei gând fu pentru schilod:

— Marco, să-l iubești pe Aurel… Fii fratele său, prietenul. E singur pe lume… Îți cer să faci pentru el, mai mult decât ai făcut pentru mama Ileana…

Emoționanta repetare a unei aceleiași rugăminți, făcută cu cinci ani mai înainte!

Când căzuse în șanț și își spărsese capul, Nerantula mă chemase, îndată ce fusese în stare să rostească o vorbă. Îmi spusese:

— Marco… La numărul 3, de pe ulița ovreiască, drept în fundul curții, se stinge o biată femeie părăsită: mama Ileana. Vecinii fac ce pot și-i dau de mâncare uneori, dar mama Ileana suferă de o boală ciudată, care-i cere să mănânce mult și să bea într-una… Bea două găleți cu apă pe zi… Marco,

dă-i să mănânce și, mai ales, adu-i apă… Nu știu ce se va întâmpla cu mine, dar tu, dacă mă iubești, n-o uita niciodată pe mama Ileana!

Am îndeplinit întocmai rugămintea ei. Dar, vai, diabetica muri, în timp ce aceea care-i era atât de devotată se afla încă în spital.

Acum, cu aceleași buze arse de febră, îmi cerea ajutor pentru Aurel.

Îl și avea, și chiar mai mult decât un sprijin frățesc: Aurel și cu mine ne simțeam uniți pe viață, pentru o viață ce nu putea fi, în nici un caz, aceea a Nerantulei sau a lui Epaminonda, deoarece pentru ei amândoi nu trebuia să urmeze de-acum încolo drumul trasat de împunsătura unui cuțit, înroșit de sânge? Epaminonda câștigase partida, pierzându-și mințile, și Nerantula, care era femeie, apuca brațul celui mai tare. O făcea, sărutând mâna care-o lovise.

Am înțeles și ne-am depărtat… Îl luai pe Aurel cu mine, în Egipt, pentru sănătatea lui, pentru a noastră și gândindu-mă că astfel voi putea salva mai multe suflete.

Nu s-a ales nimic din toate astea.

*

De când hoinăresc prin lume, am auzit adesea pretinzându-se că pentru bărbatul rafinat, femeia este o repulsie și că numai doi bărbați-amanți ar fi în stare să întruchipeze, în intimitatea lor, fericirea completă. Numai ei singuri ar putea să creeze o umanitate rafinată. Deci, creatorul vieții a fost un imbecil; dragostea carnală a femeii, cu tot ceea ce oferă pasionant tuturor simțurilor noastre, nu-i decât o aberație, dacă e adevărat că în omenirea viitoare viața va trebui să germineze în cloceala excrementelor.

Dar poate că se află, în acest final dezgustător al dragostei masculine, ceva din dorința comună de-a voi să realizeze o armonie între pasiunea devastatoare a cărnii și sublima prietenie.

Prietenia crește prin statornicie, prin durată și orice necredință este pentru ea de neînțeles: cu cât suntem mai mulți, cu atât e mai bine. Dimpotrivă, carnea este egoistă, atunci când iubește și nu îngăduie pe un al treilea. Îndată ce i se dă prea mult din aceeași hrană, ea se plictisește și începe să lâncezească.

Cum poate fi realizată pacea între bărbat și femeie? Cum să înfăptuim fericirea deplină? Un lucru este sigur: în ce privește suprema prietenie, idealul va fi realizat numai de amanții-prieteni, dacă, atât bărbatul cât și

femeia, ar putea rămâne prieteni și amanți, în același timp. Vorbesc de ființe care sunt bântuite de-un *geniu* excesiv al înțelesurilor.

În propria-mi experiență, destul de bogată, n-am putut realiza niciodată acest tur de forță prietenesc, decât pentru foarte scurte clipe, frumoase ca niște iluzii înflăcărate.

Vina este a *patimei* de care suferă însuși acest „geniu” și care nu-i decât o extraordinară capacitate de a simți și iubi, într-una și cu toată puterea. Dar care, tocmai din cauza aceasta, păcătuiește dintr-o nevoie neînfrântă, dintr-o dorință nemăsurată de necunoscut, veșnic necunoscut.

Într-un cuvânt, idealul de a vedea prietenia îmbinându-se cu carnea noastră, făcând cu ea casă bună, nu-i decât un țel suprem, pe care nimeni nu-l poate atinge deplin, fără a se descotorosi de cele mai arzătoare pasiuni ale sale.

N-am știut-o decât mult mai târziu.

Aurel iubea femeia, ca și mine, și ca orice om care n-a fost mângâiat în copilărie și nici născut într-un canal, dar el era, mai presus de orice, un prieten pasionat: în fața dragostei sale pentru Nerantula, el jertfise îndată pe amantul ce n-ar fi putut fi. Și acest sacrificiu – impus cu voioșie până la apariția noastră – l-a doborât, după sângeroasa apariție a lui Epaminonda. Îmi spunea:

— Niciodată n-am suferit, văzând pe Anicuța făcând cu viața ei, ceea ce avea tot dreptul să facă. Dar mă va ucide gândul că un bărbat ar putea s-o ceară pătimaș *numai* pentru el *singur*, că ar putea să ne-o smulgă în *întregime*, și că ea s-ar putea lăsa să fie luată *toată!* Asta mă învață că și cea mai bună dintre femei e mai lesne de cucerit prin forță brutală, decât prin afecțiune.

Bineînțeles, bietul Aurel cam bătea câmpii, deoarece, dacă Epaminonda reușise într-adevăr să ne-o smulgă „în întregime și numai pentru el singur”, nu era mai puțin adevărat că, în același timp, fusese zdrobit de propria sa victorie și că Nerantula îi scăpa în întregime.

Vise feerice ale copilăriei – Egiptul, Alexandria – apărură cu neasemuita lor priveliște în fața ochilor noștri întunecați de tristețe, biciuiră vitalitatea în amurg a lui Aurel, smulgându-i ultimele flăcări ce-aveau să-l prăvălească în mormânt. A avut cel puțin fericirea de-a trăi un miraj aievea și de a nu cunoaște agonia fără sfârșit. Ba, mai mult, pe pământul Egiptului ne fu dat la amândoi să gustăm, pentru prima dată, acea plăcere fără seamăn a cărei vistiernică generoasă este doar femeia.

Fii binecuvântată, femeie anonimă care știi să te dai pentru un nimic: pentru un râs cinstit care ți-a plăcut; pentru o vorbă bună care ți-a mers la inimă; pentru o privire înflăcărată care ți-a pârjolit ochii!… Fiți binecuvântate voi, haimanale din Alexandria și Cairo, drăgăstoase, fără mofturi, care ați trecut peste infirmitatea unui tânăr cu inima zdrobită de una din voi și pe care l-ați adăpat cu acea bucurie cristalină, în veci nesperată!… Fiți binecuvântate, femei care nu cereți nimic, femei care dați totul, fără încetare! Și Domnul să vă deschidă, în altă viață, porțile raiului și să vă așeze frumos la dreapta sa, pentru că nu cunosc nimic care să vă întreacă în generozitate!

*

N-aveam bani să-i plătesc o trăsură lui Aurel, înflăcăratul meu Aurel, care, cu toată viteza jalnică a cârjelor sale, se avânta spre spațiu, spre palmieri, spre dunele deșertului, spre siluetele minaretelor, spre oameni și animale. Eu aveam, în schimb, două picioare zdravene, spate solid și inimă de prieten: de-ajuns ca să-l ridic pe Aurel, ca pe un copil, să-l așez pe umerii mei primitori, unde el săvârși minunea de-a mă face să nu mai simt povara nenorocirilor ce ne copleșeau pe fiecare în parte.

Și astfel, cu ochii ațintiți și gâturile încordate, în hohote de râs ce ne amuțeau lacrimile, uitarăm de Brăila, ca să trăim cu Egiptul.

Poate niciodată un om sănătos n-a gustat și n-a simțit mai bine ca Aurel – paraliticul și tuberculosul – frumusețile unei naturi minunate și farmecul unei vieți de vagabond. Nici o inimă n-a știut să prețuiască generozitatea unui popor ospitalier și învins, nici să se răzvrătească mai fățiș, mai sincer, strigându-și revolta împotriva asupritorului. Niciodată mila – mergând până la împărțirea codrului de pâine – n-a fost risipită de cineva mai din belșug decât de Aurel, față de cei pe care-i socotea mai nenorociți decât dânsul.

Exclama adesea:

— Ah! civilizația!… Acum o văd: e frumoasă! Ar fi fost mai bine ca omul să fi rămas sălbatic!

Acest „om sălbatic”, felahul, deși prăpădit de ți se rupe inima, ascunde în pieptul său singura dovadă cu adevărat de preț a civilizației: *bunătatea*. Ne-o dovedi, primindu-ne în coliba lui de lut, dându-ne tot ce avea: bobul, *fulul* arab. Și totuși, eram doi oameni ai acelei civilizații care-l strivea, ai acelei civilizații care aduce în sapă de lemn pe oameni, pentru ca apoi să-și

agațe pe ușă un afiș: *În această casă, comerțul ambulant și cerșetoria sunt interzise*.

Timp de doi ani de vagabondaj, am străbătut, cu Aurel pe umerii mei, drumul de la Alexandria la Cairo și de la Minieh în Egiptul de Sus, unde ne-am îmbarcat la bordul unei *dahabieh*, înapoindu-ne la Alexandria, lunecând pe firul Nilului.

S-ar putea spune că această călătorie, neprielnică unui tuberculos, a scurtat viața lui Aurel. Dar știu că a murit fără părere de rău. Am început-o, pur și simplu, pe negândite și fără itinerar. După ce făceam zilnic cei zece kilometri obișnuiți, îl așezam pe Aurel la umbra unui palmier, unde-și petrecea tot timpul visând, desenând, în timp ce eu mă duceam la Nil, ca să mă scald, să spăl rufele sau să mă distrez, pescuind.

Îmi striga:

— Să nu te îneci! N-aș putea să vin după tine!

Într-adevăr, odată așezat jos, nu se mai putea ridica.

Drept orice calabalâc, n-aveam decât două pături, două cămăși de schimb și cele de trebuință lui Aurel, la desen. Prieten și calabalâc, purtam pe umerii mei abia patruzeci și cinci de kilograme. În timpul marilor manevre, soldatul român duce în spate cu un kilogram mai mult, mai puțin un prieten și o prietenie.

Bani nu-mi păstram, decât atât cât s-avem cu ce trăi o săptămână. Dar niciodată nu ne-a atacat careva. În fiecare duminică, poșta din Alexandria ne adăsta undeva, pe drum, cu tain și vești.

Cu excepția orașelor, nu cheltuiam aproape nimic. La țară, toți felahii se înghesuiau să ne dea adăpost și hrană. Aurel îi răsplătea, dăruindu-le schițe înfățișând propria lor viață: peisaje, animale, diferite scene și portrete.

Câte desene semănate astfel pe acest drum lung! Ce operă frumoasă, pierdută pentru totdeauna!

— Cum, *pierdută!* exclamă într-o zi, când îi spusei. Acești țărani sunt mai fericiți să aibă schițele mele, decât indivizii de la noi care mi le cumpărau din milă disprețuitoare! Valoarea unei opere stă în fericirea pe care o naște, nu în prețul cu care e împopoțonată.

Înapoiat la Alexandria, unde încă mai spera să aibă *cele mai bune vești despre Anicuța*, o scrisoare îl înștiință că ea dispăruse din Brăila, de trei luni, plecând cu Epaminonda, ajuns idiot.

A fost o lovitură de trăsnet. Se închise în casă, cufundându-se în contemplarea portretelor Neranțului. Deveni melancolic și, într-o seară ploioasă, își dădu sufletul într-o criză groaznică de hemoptizie.

Singur, i-am întovărășit coșciugul.

Și acum, Marco, iată-te singur pe lume!

Mi-o spuneam mie însumi, înapoindu-mă de la cimitirul ortodox, unde îngropasem un om și un artist.

Un om și un artist! Se văd oare, în viață, atari animale?

Mai întâi, este atât de greu să rămâi bun și cinstit, în mijlocul unei lumi unde totul este stricăciune. O spun fără ură. Știu că *nimeni nu poate sări mai sus de borul pălăriei sale*.

Și apoi, ce-i un artist? Este un favorit al întâmplării, care-l face să se nască înzestrat cu puterea de a-și exprima simțămintele, așa cum privighetoarea iese din cuib și se duce să cânte pe o cracă. Nu văd aici nici un merit. Ar fi un merit, dacă ar face cu propriile mâini și fără să fi văzut vreodată o pereche de ghetuțe, tot atât de perfecte ca și cele ieșite din mâna unui bun cizmar, după treizeci de ani de meserie.

Nu! Suntem toți niște bieți diavoli, mai mult sau mai puțin înfumurați.

Dar, începem să fim *oameni* și *artiști*, atunci când suntem simțitori la întreaga suferință omenească, atunci când o exprimăm potrivit posibilității noastre și ne străduim să înlăturăm răul pricinuit lumii de egoismul nostru: arta este un război cu propria noastră imperfecțiune.

Pentru inima noastră, există aici un balsam care întrece toate bucuriile pământești, fiindcă numai generozitatea te ajută să poți îndura mai bine viața.

Dar, vai! Pentru asta, trebuie să te fi născut astfel înzestrat, deoarece forțele noastre fiind în stare astăzi să acapareze pământul, numai *Bunătatea* poate pune frâu violenței noastre, până în ziua când *Dreptatea* va pune stăpânire pe ea, mult mai bine și pentru totdeauna.

*

Fiind acum singur, mă simțeam mai nenorocit decât în vremea când vindeam portocale și lămâi, alături de Epaminonda.

În jurul meu, se aflau făpturi omenești, da! mulțime, dar ce să faci cu acești semeni care te privesc ca niște viței, care câteodată chiar se iau după

tine, apoi te lasă să cazi, tocmai când avuția ta sufletească se pregătește să se reverse la lumină?

Aveam de-a face cu oameni din toate păturile sociale. Specializat în cunoașterea pietrelor prețioase, eram chemat pretutindeni, pentru tot felul de afaceri: expertize, cumpărări, vânzări, schimburi. La cafeneaua din piața Mehmet-Ali, unde stam de obicei, intram în relații strânse cu cel mai bogat, ca și cu cel mai sărac, cu cel mai înzestrat ca și cu cel mai sărac cu duhul. Și deschideam ochii! Ascultam un om, ceasuri întregi! Și-i vorbeam, la rândul meu! Dacă aș fi încercat să încălzesc o piatră cu flacăra risipită – vrând să însuflețesc oamenii – aș fi obținut un rezultat mai bun.

Pe când așa, nimic! Nici un Aurel! Nici chiar un Epaminonda! *Crâmpeie de oameni*. Crâmpeie, pur și simplu. Cum de altfel i-am și numit apoi.

Și scârbit să ard în zadar uleiul sfânt, mă înapoiam seara acasă și începeam să răsfoiesc opera lui Aurel, de la începuturile sale în spitalul din Brăila și până la ultimele imagini, pe care le schița, melancolic, contemplând de la fereastra sa furnicarul de pe strada Hamanil.

Astfel, petrecui la Alexandria încă șase ani după moartea lui Aurel.

*

Dar într-o zi, o zi când nu mai puteam sta în picioare, îmi făcui frumușel bagajele și luai drumul spre România…

„Haide, Marco… mi-am zis, hai să retrăim puțin pe urmele trecutului! Hai să ne reîmprospătăm visele!”

De la știrea care-l vestise pe Aurel despre fuga lor din Brăila, nu mai aflasem nimic despre Nerantula și Epaminonda. De altfel, nici n-am căutat vreodată să aflu ceva. La ce bun? Morți, de două ori morți, sunt cei care dispar!

Luai vaporul la Alexandria și pornii drept spre Constantinopole, unde mă hotărâi să rămân timp de-o săptămână, pentru afaceri.

Și iată-mă… Ca un băiat. Hoinăream câte puțin, pe ici, pe colo, deoarece îmi iubesc Constantinopolul. Este unul din rarele orașe ale lumii, care nu plictisește niciodată pe omul simțitor: e ca un poem vesel și trist, dar sincer și într-un caz, și în celălalt. Numai Bosforul știe să umple o biată melodie, cu elan eroic. Și numai la Constantinopol poți auzi, la fiecare pas, cel mai frumos, cel mai cuprinzător, cel mai inexprimabil suspin pe care

poate să-l scoată un suflet strivit: faimosul *Aman, bre!* al turcului și al tuturor orientalilor care-i vorbesc limba.

Da, acest suspin îl auzi la fiecare pas, făcându-te să tresari totdeauna, deoarece totdeauna pornește din inimă, ca și melodia obișnuită pe care un barcagiu vesel o cântă, pasionat, pe Bosfor. Asta-i Turcia. *Aman, bre!* Stambulul și sufletul ei…

Bunăoară, vezi doi oameni, cu fes și veșminte europenești, plimbându-se tăcuți pe un chei, spălat de flacăra asfințitului:

— *Aman, bre*, exclamă unul dintre ei, știind poate pentru ce.

Iar celălalt, arătându-i numaidecât cu mâna pe veselul barcagiu:

— Ce bine cântă! Nu găsești?

Îmi place tare mult Constantinopolul. Și cum în seara aceea rămăsei să-mi savurez cafeaua și narghileaua, auzii deodată în spatele meu:

— *Aman, bre!*

Credeți că am tresărit? Nu, dar mi s-a făcut părul măciucă, deoarece Epaminonda era acela care se rostise astfel.

Se afla în picioare, cu umărul sprijinit de pervazul unei uși deschise. Un Epaminonda ras, zbârcit, bătrân, mototolit, ca un vagabond care se culcă pe sub poduri. În capul gol, cu o mână în buzunar, cu cealaltă învârtind între degete niște mătănii, privea drept înainte, în gol și din nou suspină:

— *Aman, bre!*

— Epaminonda! strigai, aruncând ciubucul.

Acesta își întoarse încet capul, mă recunoscu și-mi spuse, de parcă ne-am fi despărțit, liniștit, în ajun:

— Ah!… Tu ești… Marco…

Mă repezii asupra lui:

— Nerانțula, unde-i Nerانțula?

— Oh! făcu, zâmbind îndobitocit. Tu îi mai spui încă *Neranțula!* E acolo, înăuntru… Dar *acum…* nu i se mai zice decât Anicuța.

Acest *acum!…* Cântărea mai greu decât o mie de spânzurători.

— Cu cine stai de vorbă, Epaminonda, răsună o voce, foarte cunoscută, pentru ca să mai pot sta în picioare, și atât de doborât de acel *acum* al lui Epaminonda, ca să n-am poftă s-o iau la goană, să fug, și să nu mai văd niciodată Constantinopolul atât de iubit.

Anicuța apăru și mă prăbușii pe scaun.

Se trecuse… Asta-i tot ce putui să-mi dau seama, dintr-o aruncătură de ochi. Fiindcă, la rândul ei, văzându-mă, scoase un țipăt și dispăru înăuntru.

Pornii s-o găsesc, ca un automat. Plângea, cu fața în palme, trântită pe „patul de lucru”, în spatele prăvăliei.

— E adevărat că el a murit? gemu ea, cu capul înfundat în perne.

— Mort… Anicuță… Odată pentru totdeauna… *El*.

*

În trista mea odaie de la hotel, n-am putut închide un ochi, toată noaptea. Vorbele Neranțulei, povestindu-mi despre Epaminonda, îmi stăruiau neîncetat în urechi: „Nu s-a culcat încă niciodată cu mine. Și crede într-una că mă ferește să merg cu clienții. Dar cum nu mai are bani, ca la Brăila, ca s-o plătească pe țața, îi dau eu. Și este *amuzant* să-l vezi plătind-o cu cincizeci de centime pe patroana care ia o taxă de cel puțin doi franci. Bineînțeles, totdeauna îl convingeam că mă împiedică totuși «să fac rău», cum spune. Dar fac tot ce vreau, fiindcă nu bagă de seamă nimic, *într-atât s-a îndobitocit*, cu veșnicul lui *Aman, bre!*”

Epaminonda *se îndobitocise*, spunea frumoasa noastră Neranțula…

— *Aman, bre!* gemui, la rândul meu…

Constantinopole… Constantinopole…

*

La cererea ei, îi promisesem să mă înapoiez a doua zi, către prânz, deși luasem chiar în clipa despărțirii hotărârea să-o șterg, fără să-i mai revăd. Dar, dimineața, prin nu știu ce teribilă și drăcească voință, adormii buștean și nu mă trezii decât la bătaia loviturilor violente în ușa mea. Era cinci seara. Deschisei: Anicuța și Epaminonda! Habar n-am cum mă dibuiseră. De altfel, nici nu era prea greu, fiindcă locuiam în Galata, foarte aproape de ei.

— Așa, va să zică! strigă ea, ca s-o audă toți vecinii. Ți-ai făcut de cap toată noaptea!

Mă îmbrăcai și părăsii hotelul. Afară, Anicuța ținu morțiș să merg să văd Constantinopolul. Mă lăsai târât, ca o oaie dusă la abator, fără să aud ceva, fără să văd nimic altceva decât pe acest Epaminonda, gătit ca de

duminică. Cu aerul său de pensionar de ospiciu, cu muțenia și zâmbetele sale *îndobitocite*, atrăgea privirile tuturor.

O singură dată, în timpul mesei, deschise gura, ca să zbiere ca un măgar:

— Marco! Nu-i așa că-i drăguță Anicuța?!

— Da, prietene, e drăguță, dar taci odată!

— De ce-l dojenești? interveni Anicuța. Mă iubește mult, săracul!

— Se vede! din cauza asta i-am și spus să n-o strige în gura mare. Ca să nu se uite lumea mirată la el!

*

Și iată-ne, în sfârșit, la marginea mormântului, unde trebuia să se împlinească scrisa sorții.

— Haide, Marco! îmi spuse ea, să ne plimbăm cu barca pe Bosfor… E-atât de frumos, seara!

Primii cu însuflețire, într-atât mă temeam să nu fiu poftit să mergem la vreun teatru. Ne urcarăm fără barcagiu. Vâsleam eu.

Bosforul era tăcut ca un cimitir. Pe Cornul de Aur licăreau luminițe, de parcă ar fi fost niște suflete zgribulite… Câteva glasuri… nici un cântec… nici o tânguire…

Înaintarăm tare departe, în tăcere. Ședeau amândoi la pupă, înlănțuiți ca doi îndrăgostiți. Epaminonda, mai ales, o strângea puternic de mijloc. Abia le deslușeam chipurile.

— Marco! zise ea… Ți-amintești de cântecul ăsta:

Pe țărmul mării, pe prundiș,
Nerantula fundoti!
O fată își clătea fusta,
Nerantula fundoti!

— *Aman, bre!* răcnii. Ajutor!

Dar, în jurul nostru, nici o vietate. Doar catran nesfârșit și lumini clipind în depărtare.

— De ce strigi *ajutor*, Marco?! se miră ea.

Și se sculă, sunt sigur de asta, ca să mă sărute.

Nu făcu decât un pas în barcă.

Cu o zvâcnitură de braț, asemănătoare gestului cosașului, Epaminonda îi înlănțui mijlocul și dispăru cu ea în apa neagră.

Nu mai reveni la suprafață. De teamă să nu-i fie răpită aleasa inimii.

Note

---

[1] Mic portocal amar.
[2] Strada grecească, botezată de români astfel, deoarece îi auzeau pe greci spunându-și, de dimineață până seara, *kalimera (bună ziua)*.
[3] Provocare, degenerând adesea în bătălii sângeroase și care consta în a încurca zmeiele la mari înălțimi, atingând uneori două sute de metri. Victoria revenea celui care avea „mâna sigură” și smulgea adversarului cât mai multă sfoară, odată cu zmeul.
[4] Dispozitiv din hârtie, pe care vântul îl zbârnâie cu putere.